

Nr 238.

Ankom till riksdagens kansli den 21 juni 1946 kl. 5 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1946/47 beräkna följande anslag, nämligen *under femte huvudtiteln* (punkterna 25—29) till Statens byggnadslånebyrå: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 130 000 kronor, till Statens byggnadslånebyrå: Omkostnader ett förslagsanslag av 225 000 kronor, till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag av 8 500 000 kronor, till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor och till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor samt *under kapitalbudgeten* (bilaga 4, punkterna 2, 3 och 5—8) dels under statens utlåningsfonder till Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor och till Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett investeringsanslag av 12 000 000 kronor, dels ock under fonden för låneunderstöd till Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 150 000 000 kronor, till Tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 21 000 000 kronor, till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbstäder ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor och till Lån till bostadsförbättringsverksamhet ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 279, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 10 maj 1946, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för tertiär- och tillägglåneverksamheten i avseende å flerfamiljshus,

dels medgiva, att räntefoten för förbättringslån och lantarbetarbstadslån, vilka må komma att beviljas under budgetåret 1946/47, bestämmas till 3,25 %,

dels ock för budgetåret 1946/47 anvisa följande anslag, nämligen *under femte huvudtiteln* till Statens byggnadslånebyrå: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 545 000 kronor, till Statens byggnadslånebyrå: Omkostnader ett förslagsanslag av 300 000 kronor, till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor, till Bidrag till främ-

jande av bostadsbyggande på landsbygden ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor och till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor ävensom å *kapitalbudgeten* under statens utlåningsfonder till Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer ett investeringsanslag av 70 000 000 kronor, till Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor och till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 220 000 000 kronor samt under fonden för låneunderstöd till Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor, till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor samt till Lån till bostadsförbättringsverksamhet ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

Allmänna frågor rörande bostadsförsörjningen.

I propositionen nr 279 lämnas till en början en redogörelse för nu gällande föreskrifter i avseende å lån och bidrag till främjande av bostadsförsörjningen ävensom vissa uppgifter till belysning av stödverksamhetens omfattning (s. 3—14). Härefter lämnas en allmän översikt över bostadssociala utredningens bostadspolitiska program (SOU 1945: 63) samt remissinstansernas principiella inställning härtill (s. 14—42). I dessa delar får utskottet hänvisa till propositionen.

Departementschefen har i anslutning härtill anfört följande.

Den statliga stödpolitiken till förmån för bostadsförsörjningen omfattar ett antal verksamhetsgrenar, som tillkommit successivt och under olika förutsättningar. En samordning av de olika stödformerna samt mellan dessa och socialpolitiken i övrigt måste eftersträvas. Härför är emellertid ett klarläggande av den allmänna bostadspolitiska målsättningen erforderligt.

Den nu rådande situationen på bostadsmarknaden karakteriseras av en betydande bostadsbrist i tätorterna. Denna brist har sitt ursprung i den våldsamma nedgång i bostadsproduktionen, som blev en följd av kreditkrisen i början av kriget. De kreditpolitiska stödåtgärder, som med anledning härav vidtogos från statens sida, blevo visserligen ganska snabbt effektiva såtillvida, att bostadsbyggandet åter kom i gång i betydande omfattning. Verkingarna av bostadsreservens förbrukning under de första krigsåren ha emellertid icke kunnat övervinnas. Detta förhållande beror främst på att materialknappheten under krigets senare år omöjliggjort en bostadsproduktion tillräckligt stor för att såväl återställa bostadsreserven som tillgodose den till följd av krigshögkonjunkturen starkt ökade bostadsefterfrågan i stads-samhällena. Mätt i siffror utgör den nuvarande bostadsbristen, inklusive uppbyggande av en bostadsreserv, cirka 50 000 lägenheter.

Det material som utredningen framlagt till belysande av vår bostadsstandard utvisar, att utrustningsstandarden är låg i det äldre bostadsbeståndet och att utrymmesstandarden i allmänhet är otillfredsställande. Uppskattningsvis saknade mera än en tredjedel av samtliga bostadslägenheter år 1945 vatten och avlopp. Sannolikt nära en fjärdedel voro överbefolkade i den meningen, att de beboddes av mer än två personer per boningsrum.

Bostadssociala utredningen har uppställt följande allmänna mål för bo-

stadspolitiken. Den akuta bostadsbristen bör avvecklas. Den allmänna bostadsstandarden bör höjas, dels vad beträffar utrymmet, dels vad beträffar utrustningen. I det förra avseendet har utredningen som allmän norm för den närmaste framtiden angivit högst två boende per boningsrum. Detta innebär, att produktionen bör inriktas på två- och tretrumslägenheter, medan däremot ettrumslägenheter böra byggas endast under särskilda omständigheter. I det senare avseendet innebär målsättningen, att huvudparten av alla lägenheter bör uppfylla de anspråk, som för närvarande uppställas vid nybyggnad i städerna.

Förverkligandet av detta program förutsätter dels ett utökande av bostadsbeståndet, dels en sanering av stora delar av det redan bestående. Utredningen antager, att det skisserade programmet bör kunna förverkligas under en tidrymd av 15 år. Avvecklingen av bostadsbristen bör kunna genomföras under en tid av 3—5 år. Vad bostadskostnaderna beträffar uppställer utredningen kravet, att de för en rimlig familjebostad böra nedbringas till ett belopp motsvarande i runt tal 20 % av en genomsnittlig industriarbetarinkomst.

Till utredningens målsättning beträffande den närmaste framtiden kan jag ansluta mig. Jag grundar detta mitt ståndpunktstagande icke blott på allmänt sociala och hygieniska skäl utan även på andra motiv. Jag vill sålunda erinra om att största delen av den mycket betydande bostadsproduktion, som med stöd av statsmedel ägt rum under kriget, i enlighet med Kungl. Maj:ts och riksdagens direktiv målmedvetet inriktats på ett höjande av utrymmesstandarden under bevarande tillika av den utrustningsstandard — vatten och avlopp, centralvärme samt badrum i lägenheten eller åtminstone i fastigheten — vilken sedan rätt lång tid tillbaka varit gängse vid nybyggnad av bostadshus. Härtill kommer det självklara kravet på utjämning av de standardskiljaktigheter, som existera *dels* mellan städernas och landsbygdens bostadsbestånd *dels* i avseende å lägenhetsutrustningen inom respektive samhällen.

En lång tid kommer att förflyta innan flertalet familjer hunnit få sin bostadsfråga tillfredsställande löst. Såsom utredningen framhållit innebär emellertid förslagets förverkligande en så genomgripande strukturell förändring av mycket stora delar av vårt bostadsbestånd, att det knappast ter sig realistiskt att redan vid programmets uppgörande räkna med en inknappning av tidsschemat hur önskvärt detta än i och för sig skulle vara. Konjunkturinstitutet har dock framhållit, att den framtida konjunkturutvecklingen kan bli sådan, att det kan te sig befogat att påskynda saneringsverksamheten; om så blir fallet — och även utredningen har antytt möjligheten härav — skulle det uppställda målet kunna uppnås snabbare.

Jag är härmed framme vid ett moment i utredningens programuppläggning, som i remissvaren varit föremål för en livlig diskussion, nämligen den dirigerade saneringsverksamheten. Det kan då vara värt att framhålla, att en dylik verksamhet måste bli en direkt konsekvens av det standardhöjningsprogram som uppställts och icke — såsom man på sina håll synes ha ansett — någonting som betingas av främst arbetsmarknadspolitiska skäl. En fortskridande höjning av utrymmesstandarden i den grad, utredningen förutsätter, kommer nämligen att innebära en sådan förskjutning i bostadsbehovets inriktning på olika lägenhetskategorier, att ett överskott av ettrumslägenheter uppstår. Endast om den bostadssociala målsättningen avvisas, kan man avstå från samhällsingripanden i syfte att driva fram saneringsverksamheten.

Med utgångspunkt från sin bostadssociala målsättning har utredningen undersökt, huruvida de arbetsmarknadspolitiska förutsättningarna äro sådana, att programmet bör kunna genomföras; härvid har utredningen kommit

till det resultatet, att skäl av sysselsättningspolitisk art under vissa perioder utgöra ytterligare motiv för det bostadssociala programmet. Häremot har nu av näringslivets bostadsbyggnadsdelegation riktats den allmänna invändningen att det sysselsättningspolitiska problemet under de närmaste 10 åren icke kommer att karakteriseras av brist på arbete utan av en arbetskraftsbrist, ägnad att medföra stora olägenheter för industrien.

Utredningen har bestämt avvisat tanken på att öka byggnadsarbetarkärens numerär över det nuvarande antalet, trots att bristen på arbetskraft i förhållande till aktuella byggnadsbehov, vad gäller såväl bostadsbyggande som andra grenar av byggnadsverksamheten, i nu rådande läge är mycket kännbar. Men det torde å andra sidan icke kunna ifrågasättas att i nuvarande situation eller under de närmast följande åren minska arbetsstyrkan inom bostadsbyggnadsverksamheten. Om en sådan minskning skulle bereda verklig lättnad för rekryteringen av arbetskraft till andra arbetsområden, där jämväl arbetskraftsbrist gör sig gällande, måste den göras avsevärd. Men detta skulle i sin tur medföra, att bostadsbristens avveckling uppskötts på obestämd framtid till olägenhet icke minst för expanderande industrier i form av svårigheter att skaffa bostäder åt arbetare och tjänstemän.

Det sysselsättningspolitiska argumentet har i utredningens motivering främst betydelse i samband med den situation som kan uppkomma, då bostadsbristen avvecklats. Den plötsliga sammankrympning av bostadsbyggandet, som därvid riskeras, skulle skapa olägenheter på arbetsmarknaden, åtminstone under en övergångstid. Att så blir fallet även när utpräglad brist på arbetskraft gör sig gällande på andra områden bestyrkes av erfarenheterna från åren 1940 och 1941. Än mer måste skadeverkningar på arbetsmarknaden och för den allmänna ekonomiska utvecklingen befaras, om en sådan sammankrympning inträffar vid en tid, då det allmänna konjunkturläget är mera labilt än för närvarande. Jag delar sålunda utredningens uppfattning att en i huvudsak stabiliserad bostadsproduktion kan visa sig vara ett värdefullt hjälpmedel för en politik, syftande till att avvärja sysselsättningskriser.

På längre sikt, d. v. s. när det gäller utvecklingen under 1950-talet, kan, såsom utredningen understryker, ett försök till bedömning av bostadsbyggandets lämpliga omfattning ur sysselsättnings synpunkt knappast vara fruktbarande. Frågan gäller här en avvägning av det sociala mål som uppställs med avseende på bostadsstandardens utveckling och de produktiva resurser som krävas för att nå målet. Konkret kan detta mål med någon förenkling sägas innebära, att ettrumslägenheten icke godtages som familjebostad. Detta mål måste enligt min mening betraktas som ett oftergivligt minimum för bostadspolitiken på längre sikt. Oavsett hur den allmänna konjunkturutvecklingen kommer att gestalta sig under 1950-talet, är det ett faktum att till följd av den minskande hushållsbildningen en betydande överskottskapacitet — i förhållande till nuvarande företagsorganisation och arbetsstyrka — kommer att uppstå inom byggnadsindustrien, så snart den nuvarande bostadsbristen avvecklats. Att på grund av allmänna farhågor rörande arbetskraftsbrist under nästa årtionde avstå från realiserandet av ett byggnadsprogram, som stöddes av mycket starka sociala skäl, kan enligt min uppfattning icke försvaras.

Från skilda håll ha invändningar rests mot den av utredningen uppställda normen rörande hyresbetalningsförmågan; det har framhållits dels att många familjer i de lägre inkomstskikten äro ur stånd att för sin bostadsförsörjning avstå cirka 20 % av inkomsten, dels att hyresbetalningsvilligheten — även om betalningsförmåga i och för sig föreligger — måhända alls icke korresponderar med den av utredningen uppställda nyssangivna arbetshypotesen.

Otvivelaktigt föreligger här ett allvarligt problem, som berör icke blott samhällsekonomiska utan även folkpsykologiska förhållanden. Utredningen har för sin del förutsatt, att de lägsta inkomstskiktens hyresbetalningsförmåga skulle i viss mån underbyggas genom subventioner från kommunalt eller industriellt håll, och det vill av remissvaren synas som om åtminstone flertalet kommuner ej ställde sig avvisande till denna tanke. För egen del är jag icke beredd att nu taga definitiv ställning till problemet, hur de lägsta inkomsttagarnas bostadsförsörjning skall lösas. Frågan härom sammanhänger med utformningen av bestämmelserna rörande de statssubventioner, som tills vidare erfordras för hyresbetalningsförmågans höjande. Starka skäl kunna otvivelaktigt åberopas till förmån för såväl den av utredningen hävdade meningen att familjebidrag skola utgå utan behovsprövning som för den motsatta, nämligen att en dylik prövning skall äga rum. Lämpligast är att ställningstagandet till befolkningsutredningens förslag rörande de allmänna barnbidragen och till bostadssociala utredningens förslag om hyresrabatter fixeras samtidigt; skäl av organisatorisk art tala likaledes för att den senare frågans lösande får anstå något, åtminstone till dess utredningen hunnit framlägga andra delen av sitt slutbetänkande. Jag anser mig emellertid böra framhålla, att stödverksamheten till förmån för de mindre bemedlade barnfamiljerna under alla omständigheter bör fullföljas och i vissa hänseenden utbyggas.

Beträffande hyresbetalningsvilligheten har utredningen betonat vikten av att lokala undersökningar verkställas härutinnan; enligt vad jag erfarit av byggnadslånebyrån pågå för närvarande sådana på åtskilliga orter. Vidare har utredningen understrukt betydelsen av att en upplysnings- och propagandaverksamhet bedrivs till förmån för en höjd bostadskultur; näringslivets bostadsbyggnadsdelegation har jämväl uttalat sig för inledandet av en dylik verksamhet.

Innan jag övergår till att diskutera de frågor, som jag i det föregående redovisat såsom »metoderna för programmets förverkligande», anser jag mig böra beröra ett par spörsmål av ekonomisk art.

Utredningen har ansett sig äga vissa skäl för att förutsätta en fortgående gynnsam förskjutning av relationen mellan bostadskostnader och inkomster; denna mening delas av näringslivets bostadsbyggnadsdelegation, som ansett en dylik utveckling långt ifrån osannolik även vid en successiv avveckling av den statliga stödpolitiken. Till detta vill jag erinra, att utredningen däremot förutsatt såväl ett bevarande och förbilligande av den statliga långivningen som ock en fortskridande rationalisering av bostadsproduktionen.

Att en sådan rationalisering med all makt bör eftersträvas är utan vidare uppenbart. Såsom utredningen framhållit pågå för närvarande en hel rad undersöknings- och forskningsarbeten i detta syfte. Det skulle otvivelaktigt vara önskvärt, om dessa strävanden kunde samordnas mera än som nu är fallet. Det är min avsikt att upptaga förevarande spörsmål till prövning, sedan bostadssociala utredningen framlagt sina förslag rörande den blivande bostadspolitiska organisationsapparaten.

Bevarande — och utbyggande — av den under krigsåren genomförda organisationen för offentlig finansiering av bostadsbyggandet är enligt utredningens mening den självklara grunden för den framtida bostadspolitiken. Denna uppfattning delar jag.

Samhället bör sålunda icke i framtiden utsätta sig för risken av att bostadsproduktionen — såsom skedde åren 1940 och 1941 — katastrofalt nedgår på grund av en plötsligt inträdande försämring av kreditvillkoren. Den drivfjäder till husspekulation, som den tidigare ovissa och irreguljära finansieringen av toppkapitalet i fastigheterna utgjort, måste vidare elimineras. Ytterligare bör erinras, att intresset av att snabbt avveckla den rådaande

bostadsbristen får anses göra det uteslutet att nu på allvar diskutera en återgång till förkrigstidens osäkra finansieringsmöjligheter. Slutligen skall framhållas, att det med hänsyn till de förutsättningar för en fortsatt bostadsproduktion, vilka komma att föreligga, då bostadsbristen hävts, säkerligen är oundgängligen nödvändigt att jämväl framdeles räkna med en offentlig kreditgivning för bostadsproduktionen; ehuru självklart bör det måhända till sist anmärkas, att den offentliga finansieringen av bostadsbyggandet blott innebär en möjlighet och icke en skyldighet för vederbörande producent att upptaga statskredit.

Om jag således är helt ense med utredningen därom, att grunden för den framtida bostadspolitiken måste vara offentlig finansiering av bostadsbyggandet, måste jag emellertid med utredningen konstatera att de reduktioner av fastighetskostnaderna, som kunna vinnas härigenom, icke äro tillräckliga för att åstadkomma den relation mellan bostadskostnader och inkomster, som måste uppnås, om bostadsprogrammet skall kunna genomföras. Härför krävas subventioner, vilka — om icke en fortsatt gynnsam förskjutning i angivna relation sker — efter hand komma att uppgå till betydande belopp. Dessa konsekvenser av det bostadspolitiska programmet måste samhället enligt min uppfattning acceptera.

Beträffande de olika subventionsförslagen har jag av skäl, som angivits i det föregående, ansett mig icke böra för närvarande taga ställning till frågan om hur familjebostadsbidragen böra utformas. Då lösandet av detta spörsmål intimt sammanhänger med frågan om de övriga bidragsförslagens utformning, är jag ej heller beredd att till behandling nu upptaga sistnämnda frågor. Med anledning av vad byggnadslånebyrån och egnahemsstyrelsen anfört rörande utredningens förslag i avseende å stödverksamheten till förmån för egnahemsproduktionen torde det för övrigt kunna ifrågasättas, om icke sagda förslag böra göras till föremål för översyn; sedan jag ytterligare övervägt denna fråga, torde jag ånyo få anmäla förevarande spörsmål för Kungl. Maj:t.

En stark aktivisering av kommunernas bostadspolitik är enligt vad utredningen flerstädes i betänkandet framhållit en förutsättning för programmets genomförande. Jag är på denna punkt helt ense med utredningen. Det är med hänsyn härtill tillfredsställande att kunna konstatera, att praktiskt taget samtliga de kommuner, som yttrat sig över betänkandet, anslutit sig till utredningens principer i avseende å fördelningen mellan staten och kommunerna av ansvaret för bostadsförsörjningen — låt vara att vissa konkreta förslag från utredningens sida på vissa håll avvisats. Utan att närmare gå in på detaljerna i den lagstiftning, varigenom kommunernas skyldighet att vidtaga åtgärder till bostadsförsörjningens tryggnad synes böra fastslås — denna frågas lösande torde få anstå, till dess förslag rörande den blivande bostadspolitiska organisationen framläggas — anser jag mig böra understryka vikten av att kommunerna uppgöra långsiktiga bostadsförsörjningsplaner. Det är enligt min uppfattning av största betydelse för rationaliseringen och förbilligandet av bostadsproduktionen, att sådana planer utarbetas, eftersom därigenom möjlighet uppkommer att utnyttja stordriftens fördelar vid husbyggandet.

De särskilda anslagsfrågorna.

1. Tertiärlåneverksamheten för hyreshus. För innevarande budgetår ha anvisats 175 miljoner kronor till Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet samt 10 miljoner kronor till beviljande av tilläggs-lån knutna till tertiärlåneverksamheten.

I skrivelse den 31 augusti 1945 med förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1946/47 har *statens byggnadslånebyrå* föreslagit bland annat, att för sagda budgetår måtte anvisas *dels* till Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 175 miljoner kronor, *dels* till Tilläggs-lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 21 miljoner kronor. Av nämnda båda belopp avse, såvitt angår tertiärlåneanslaget, cirka 115 miljoner kronor lån till hyreshus samt, vad beträffar tilläggs-låneanslaget, 10 miljoner kronor lån till sådana hyreshus, vilka antagas bli finansierade medelst tertiärlån. I övrigt vila byggnadslånebyråns anslagsberäkningar på bland annat följande antaganden, nämligen

att nu gällande bestämmelser angående tertiärlån och tilläggs-lån skola komma att tillämpas under budgetåret 1946/47;

att under år 1947 produktionen i tätorterna av lägenheter i flerfamiljshus — till vars finansierande anslagen förutsättas hänföra sig — kommer att avse cirka 32 000 lägenheter;

att tertiärlån kommer att under budgetåret 1946/47 efterfrågas i relativt sett samma omfattning som under tiden fram till den 31 augusti 1945; samt

att den kommunala sekundärlåneverksamheten i Stockholm fullföljes jäm- väl under år 1947.

Efter en redogörelse för bostadssociala utredningens förslag beträffande tertiärlåneverksamheten för hyreshus samt häröver avgivna remissyttranden (s. 47—74) har *departementschefer* för egen del anfört följande.

Såsom utredningen framhållit ha de nuvarande bestämmelserna om tertiär-lån och tilläggs-lån väsentligen haft karaktären av ett provisorium, vars till- komst och successiva utbyggnad betingats av de under kriget rådande för- hållandena. Utvecklingen under de sista åren har visat, att sagda bestäm- melser nu äro i behov av justering och översyn i vissa delar; dessutom tala givetvis rent principiella skäl för att belåningssystemet underkastas en revi- sion i samband med uppläggandet av ett bostadspolitiskt långtidsprogram. Ur dessa båda synpunkter böra följaktligen de av utredningen framlagda för- slagen till nya lånebestämmelser skärskådas.

Jag upptager härvid först till behandling förslaget om nedsättning till 3 % av räntan å tertiärlån, som beviljas allmännyttiga bostadsföretag.

Under de senaste åren har frågan om räntan å de statliga tertiärlånen vid flera tillfällen ställts under debatt; kritik mot tertiärlåneräntans storlek har förekommit såväl inom riksdagen — motions- och interpellationsvis — som eljest i den offentliga diskussionen. Särskilt intresse för detta spörsmål har förelegat hos flera större kommuner, som vid upprepade tillfällen under de gångna åren framhållit, att tertiärlåneräntans storlek utgör ett av hindren för den hyressänkning som måste eftersträvas. Sedan lång tid har det förhållit sig så, att staten och kommunerna äga möjlighet att på samma villkor upptaga långtidsbundna lån; regeln gäller även om kommunen inskränkt sin med- verkan till att teckna borgen för ett lån, som en byggnadsföretagare upptager. Under hänvisning härtill ha på sista tiden ett par städer själva över- tagit eller förklarat sig ha för avsikt att övertaga ansvaret för tertiär- kreditgivningen till hyreshusproduktionen eller viss del därav inom veder- börande samhällen. Denna tendens har särskilt tydligt gjort sig gäl- lande sedan i samband med den allmänna räntesänkningen på våren 1945 behovet av tilläggs-lån bortföll på ett stort antal orter. Det måste

antagas — och byggnadslånebyråns erfarenheter härutinnan bekräfta riktigheten av ett sådant antagande — att en successiv avveckling av tilläggslåneverksamheten kommer att hos ytterligare ett antal kommuner framkalla en benägenhet att själva svara för tillhandahållandet av toppkapital åt den löpaade hyreshusproduktionen, därest icke villkoren för de statliga tertiärlånen bringas i paritet med dem som gälla vid finansiering under kommunal medverkan.

Det kan naturligtvis invändas, att staten under sådana omständigheter borde avstå från att tillhandahålla toppkrediter i den utsträckning som utredningen föreslagit. Otvivelaktigt kan det ock i enstaka fall, såväl ur statens som kommunernas synpunkt, te sig naturligt, att vederbörande kommun övertager de risker, som äro förenade med toppbelåningen av lägenhetsproduktionen. Men det kan icke vara riktigt, att staten underlåter att genom egna åtgärder ställa alla kommuner i samma utgångsläge i fråga om tertiärkrediter; om en positiv bostadspolitik skall bedrivas, måste staten tillse, att även invånarna i de ekonomiskt svagare eller av annan anledning mindre initiativkraftiga kommunerna få tillgång till lägenheter, som producerats under gynnsamma finansiella betingelser.

Bankofullmäktige ha uttalat allmänna farhågor för att de föreslagna räntebestämmelserna skola ge anledning till förmodanden om en sänkning av det allmänna ränteläget på grund av att räntesättningen underordnats hyrespolitiska synpunkter. Hårtill ber jag i detta sammanhang få anföra följande.

En statlig utlåning till en räntesats av 3 % är givetvis såtillvida en subvention som i densamma icke inkluderas någon ersättning för kreditrisken eller förvaltningskostnaderna. I likhet med fullmäktiges minoritet är jag av den uppfattningen, att det av bostadspolitiska skäl är nödvändigt, att risken för framtida värdefall av allmännyttiga bostadsfastigheter bäres av stat och kommun gemensamt. Den nya uppfattning rörande ansvaret för bostadsförsörjningens trygghet, som vuxit fram under trycket av bostadsbristen, och den till följd av bland annat materialknappheten framkallade byggnadsregleringen jämte den prövning av byggnadsprojektens allmänna lämplighet, som förknippats med den statliga låneverksamheten, har berett väg för en produktionsordning, som utmärkes av en helt annan planmässighet än som tidigare rått på detta område. Helt i konsekvens härmed har ock svenska stadsförbundet förklarat, att en metod med offentlig finansiering av bostadsproduktionen på så förmånliga villkor, att på annat sätt finansierad produktion icke är tänkbar i nämnvärd omfattning, synes lämplig för att garantera en tillräcklig och förnuftigt inriktad bostadsbyggnadsverksamhet jämväl sedan den nuvarande byggnadstillståndsgivningen avvecklats. Men en sådan uppfattning rörande bostadsförsörjningen får till naturlig konsekvens, att de risker, som fortfarande kunna vidlåda kreditgivningen för bostadsproduktionen, böra bäras av det allmänna, som leder produktionens omfattning och inriktning. Då produktionen redan nu dirigeras och framdeles avses bli nästan helt och hållet utformad i enlighet med bostadsförsörjningsplaner, som vila på demografiska och övriga i detta sammanhang betydelsefulla fakta, torde för övrigt riskerna för värdefall och felinvesteringar starkt reduceras; förluster, som trots detta kunna uppkomma, böra alltså kunna föras tillbaka på sådana av samhällsutvecklingen betingade, ej förutsebara omständigheter, för vilka det allmänna bör taga ansvaret.

Jag vill i detta sammanhang ock erinra om att statliga lån för t. ex. bostadsförsörjning åt mindre bemedlade barnfamiljer sedan lång tid tillbaka utlämnats under villkor, som innebära, att staten avstått från att kräva riskersättning för kreditgivningen. Då statsmakterna nu ha att överväga, om de jämte kommunerna skola upptaga bostadsförsörjningsproblemet i hela dess vidd och icke såsom hittills begränsa sin fullt effektiva stödverksamhet till blott vissa

grupper av medborgare, synes det mig naturligt, att enahanda principer tillämpas på hela den läneverksamhet, som framdeles må komma att bedrivas.

På grund av det sålunda anförda synes det mig uppenbart att om räntan å tertiärlån till allmännyttiga bostadsföretag nu icke sättes högre än den faktiska upplåningsräntan detta icke är att betrakta som ett ingripande i räntesättningen varigenom denna underordnats hyrespolitiska önskemål.

Beträffande förvaltningskostnaderna för den statliga kreditverksamheten kunna dessa såsom byggnadslånebyrån framhållit icke annat än tillnärmelsevis bestämmas. Ett räntetillägg för täckande av sagda kostnader får fördenskull, såvitt angår staten som långgivare, en rent konventionell karaktär i avseende å tilläggets storlek. På grund härav och då ett dylikt tillägg i allt fall skulle bli av ringa storleksordning anser jag mig böra av praktiska skäl avvisa tanken på att i tertiärlåneräntan inräkna förvaltningskostnader.

I enlighet härmed föreslår jag, att räntan å tertiärlån till allmännyttiga bostadsföretag sättes till 3 %.

Till vad utredningen anført i fråga om de förutsättningar, som skola vara uppfyllda för att ett allmännyttigt bostadsföretag skall anses föreligga, kan jag i princip ansluta mig. Av några remissvar vill det emellertid synas, som om utredningens uttalanden härutinnan ansetts böra i vissa hänseenden kompletteras, medan andra remissinstanser ansett sig kunna förutsätta, att endast rent kommunala företag kunna betraktas såsom allmännyttiga.

För egen del anser jag, att nämnda fråga icke kommer att i praktiken medföra några större svårigheter. Utredningen har föreslagit, att vederbörande kommun skall i avseende å allmännyttigt bostadsföretag ikläda sig skyldighet att gentemot statsverket i viss utsträckning ansvara för förluster uppkomma vid fastighetsförvaltningen. Därest en dylik bestämmelse godtages — och jag finner den för min del välmotiverad — ha kommunerna uppenbarligen själva att avgöra, om de skola lämna sin medverkan för att möjliggöra, att ett allmännyttigt bostadsföretag konstitueras. En dylik kommunal utfästelse kan dock givetvis icke i och för sig upphäva den fria prövningsrätt härutinnan, som den lånebeviljande myndigheten har att utöva. Det synes emellertid mindre sannolikt, att konflikter mellan kommunen och byggnadslånebyrån skola behöva uppkomma vid bedömandet av frågan, om ett företag är att anse som allmännyttigt eller ej. Däremot kan eventuellt fråga uppkomma, om skäligheten av de anskaffningskostnader, som ett visst byggnadsprojekt kan betinga, och i dylika fall måste naturligtvis byggnadslånebyrån avgöra, huruvida kostnaderna kunna godtagas. Det måste enligt min mening förutsättas, att kommunerna själva ha det allra största intresse av att tillse, att kostnaderna för de husbyggnader som uppföras av de allmännyttiga företagen bli, relativt sett, så låga som möjligt; det kan icke komma i fråga, att anskaffningskostnader överstigande dem som av byrån kunna godtagas få belasta utgiftsstaten för fastigheten och vid eventuell förlustuppdelning komma att övervältras på statsverket. Om byggnadslånebyrån skulle anse risk föreligga för att ett husbyggnadsföretag utföres så oekonomiskt, att kostnadskalkylen blir ohållbar, bör byrån genom att uppställa lämpliga förutsättningar för giltigheten av sin utfästelse om lån förhindra, att staten nödgas infria en förbindelse, som till följd av försummelser vid husets uppförande kan bli förlustbringande för staten; enligt vad jag erfarit torde detta förfaringssätt redan nu praktiseras av byrån.

Med dessa tillägg och påpekanden anser jag mig kunna förorda, att de av utredningen angivna kriterierna å allmännyttiga bostadsföretag godtagas.

På de av utredningen förordade skälen föreslår jag vidare, att tertiärlånets övre gräns för dylika företag bestämmas till 100 % av den godtagbara anskaffningskostnaden för ett husbyggnadsföretag.

Med hänsyn till innehållet i svenska stadsförbundets och vissa städers remissvar måste det antagas, att endast en begränsad del av bostadsproduktionen kommer att under den närmaste tiden ombesörjas av allmännyttiga bostadsföretag; denna uppfattning bekräftas av vissa uppgifter, som byggnadslånebyrån efter remisstidens utgång under hand delgivit mig. Vid sådant förhållande kommer tydligen den större delen av hyreshusproduktionen under en övergångstid — som kan bli kort eller lång, beroende på kommunernas initiativkraft — att utföras av andra än de allmännyttiga bostadsföretagen. Företagare såväl med som utan enskilt vinstsyfte få antagas komma att producera bostäder och för ändamålet söka statslån.

Vad först angår den typiska enskilda produktionen, d. v. s. den vanliga byggmästarverksamheten, som hittills svarat för större delen av hyreshusbyggandet, har utredningen föreslagit, att villkoren för de statliga tertiärlånen skola i fråga om räntan och den övre belåningsgränsen avvika från motsvarande bestämmelser beträffande allmännyttiga bostadsföretag; enskild företagare föreslås sålunda kunna få tertiärlån inom högst 90 % av fastighetsvärdet mot en ränta av 4 %.

Mot dessa skiljaktigheter i de förordade lånebestämmelserna har ett stort antal remissinstanser reserverat sig och i samband härmed framlagt sinsemellan olika motförslag.

Efter att noga ha övervägt förevarande spörsmål har jag kommit till den uppfattningen, att det, särskilt med hänsyn till de mindre samhällenas bostadsförsörjning, får anses angeläget, att lån kunna tillhandahållas enskilda byggnadsföretagare mot samma ränta som föreslagits skola gälla i fråga om de allmännyttiga bostadsföretagen. Emellertid böra, såsom vissa remissinstanser, däribland byggnadslånebyrån, framhållit, under sådana omständigheter bestämmelser skapas, som hindra spekulativt missbruk av de statliga lånen. Det av byrån i sådant syfte utarbetade förslaget angående obligatorisk extra amortering å tertiärlånet under de första tio åren av lånets löptid synes mig innebära en god kompromisslösning. Jag förordar alltså, att enskild företagare, som erhåller tertiärlån för uppförande av hyreshus, skall under de tio första åren av lånets löptid erlägga — utöver den vanliga amorteringen — en extra avbetalning uppgående per år till 1,5 % av lånets ursprungliga belopp.

Beträffande den övre belåningsgränsen har utredningen själv framhållit, att en jämkning nedåt av den för enskilda företagare föreslagna 90-procentsgränsen framdeles skulle vara önskvärd. För min del är jag av den uppfattningen, att en företagarinsats uppgående till blott 10 % av fastighetsvärdet i de allra flesta fall utgör en alltför ringa investering från den som bygger i enskilt vinstsyfte, helst om lån tillhandahålles honom mot en ränta av 3 %. Jag anser sålunda, att tertiärlån till enskild företagare regelmässigt skall säkerställas av in-teckning inom *högst* 85 % av fastighetsvärdet; en sådan företagare måste alltså vara beredd att själv satsa minst 15 % av det kapital, som investeras i fastigheten. Fall kunna emellertid förekomma, där en dylik regel skulle kunna medföra olägenheter. Jag syftar härvid särskilt på sådana hyreshus om 4—10 lägenheter, som äro vanliga i vissa mindre och medelstora samhällen, och som uppföras av ej kapitalstarka småföretagare, vilka avse att själva bebo en lägenhet i huset. Med hänsyn till den betydelse för bostadsförsörjningen, som dylika företag otvivelaktigt ha inom vissa orter, anser jag en möjlighet böra hållas öppen för byggnadslånebyrån att, då synnerliga skäl därtill föreligga, sänka anspråket på företagarinsats till lägst 10 % av fastighetsvärdet, d. v. s. bevilja tertiärlån mot säkerhet av in-teckning inom högst 90 % av sagda värde.

I det föregående har jag framhållit, att man har anledning förvänta, att icke

blott allmännyttiga utan även en del andra företagare utan enskilt vinstsyfte komma att uppträda såsom producenter av flerfamiljshus; till den senare kategorien torde särskilt vara att hänföra bostadskooperativa företag av den typ, som enligt nuvarande bestämmelser i avseende å tertiärlån pläga likställas med kommun. Då det — vilket för övrigt framhållits av flera remissinstanser — får anses vara angeläget att icke undertrycka den på kooperativ grund vilande lägenhetsproduktionen, har jag funnit mig böra föreslå, att, åtminstone under en övergångstid, tertiärlån inom högst 95 % av fastighetsvärdet få utgå till kooperativt organiserade företag, som arbeta utan enskilt vinstsyfte och under betryggande kontroll. Jag förutsätter vidare, att lån under dylika villkor icke beviljas med mindre det från början är klart, att företaget fyller ett legitimt behov och att den kooperativa företagsformen icke blir av blott formell karaktär. Beträffande den erforderliga kontrollen torde byggnadslånebyråns nuvarande praxis i avseende å kommunjämsställda företagare kunna tjäna som förebild. Kostnaderna för kontrollen — som läser kunna utövas antingen av vederbörande kommun eller av särskilt ombud för byggnadslånebyrån — böra emellertid bäras av det kooperativa företaget själv.

Jämväl å lån som utgå till företag av nyssangivna art synes räntan böra utgöra 3 %.

Ytterligare anser jag mig böra såsom en övergångsbestämmelse, avsedd att tillämpas under några år framåt, förorda, att allmännyttiga bostadsföretag skola kunna erhålla tertiärlån för inköp av färdigställda, tidigare tertiärbelånade flerfamiljshus mot en ränta av 3 % och mot säkerhet av inteckning inom 100 % av köpeskillingen; jag förutsätter härvid dels att tertiärlån för husens uppförande beviljats efter den 1 juli 1946 dels att byggnaden i fråga om planlösning, utförande och kostnader är föredömlig.

Beträffande sekundärlånen har utredningen presumerat, att sådana lån skola komma att beviljas allmännyttiga bostadsföretag mot en ränta av 3 %. Av vissa uttalanden i remissvaren vill det emellertid synas, som om de enskilda kreditgivarna icke skulle vara beredda att utlämna sekundärkrediter på dylika villkor. Med hänsyn härtill anser jag, att i fråga om allmännyttiga bostadsföretag samt företagare, som föreslagits kunna erhålla tertiärlån inom 95 % av fastighetsvärdet, sagda lån skall kunna »fördjupas» ned till den föreslagna primärlånegränsen, 60 % av fastighetsvärdet. Däremot är jag icke för närvarande beredd förorda att enahanda bestämmelser få gälla beträffande övriga byggnadsföretagare.

Avslutningsvis vill jag i detta sammanhang ånyo understryka, att de av mig här förordade räntebestämmelserna för lån till flerfamiljshus blott äro att uppfatta som en åtgärd, varigenom i samband med en förändrad organisation av bostadsbyggandets finansiering det allmänna, staten och kommunerna, övertager vissa kreditrisker och förvaltningsuppgifter och alltså icke kan tagas till intäkt för omdömen om riktlinjerna för den allmänna räntepolitiken.

Vad härefter angår amorteringstiderna för tertiärlån kan jag ansluta mig till vad byggnadslånebyrån härutinnan föreslagit; vad byrån anfört rörande amorteringssystemet föranleder mig emellertid att föreslå, att tertiärlån, beviljade på de av mig här förordade villkoren, skola amorteras med lika stor del årligen under lånens löptid oberoende av om låntagaren är allmännyttigt bostadsföretag eller annan; den modifikationen bör dock gälla, att enskild företagare, såsom jag tidigare föreslagit, skall under 10 år erlagga viss extra amortering.

Utredningen har icke framlagt några särskilda förslag i avseende å lån till ombyggnad av bostadshus. Frågan torde för närvarande vara av ringa praktisk betydelse, men det synes mig likväl lämpligt, att bestämmelserna härutinnan bli föremål för omprövning. För egen del förordar jag, att jämväl lån

för ombyggnad av hyreshus skall kunna lämnas mot en ränta av 3 %. Lånets storlek synes kunna bestämmas till högst halva ombyggnadskostnaden och för detsamma torde — oavsett vilken företagare som utför ombyggnaden — böra krävas inteckningssäkerhet inom högst 85 % av det värde, som fastigheten beräknas erhålla efter ombyggnaden. Beträffande amorteringstiden för lån till ombyggnad bör densamma bestämmas av byggnadslånebyrån efter prövning av omständigheterna i varje särskilt fall; dock bör längsta amorteringstid utgöra i fråga om stenhus 40 och eljest 30 år. Ombyggnadslån torde få amorteras enligt samma regler som av mig förordats i avseende å lån för nybyggnad, vilket alltså innebär, att enskild företagare bör verkställa viss extraamortering. Jag förutsätter, att lån för ombyggnad beviljas endast då fråga är om mera omfattande och ur bostadsförsörjningssynpunkt angeläget ombyggnadsarbete.

I syfte att förhindra sådana höjningar av hyrorna i nybyggda hus, som kunna föranledas av en allmän räntestegring, har utredningen föreslagit, att de nuvarande bestämmelserna om räntegaranti bevaras och såvitt angår allmännyttiga bostadsföretag utsträckas till att gälla under tertiärlånets hela löptid. Byggnadslånebyrån har för sin del tillstyrkt, att alla låntagare erhålla räntegaranti under statslånets hela löptid, vilket med hänsyn till den av mig i det föregående förordade amorteringstiden för tertiärlån skulle innebära 40 års räntegaranti i fråga om belånade stenhus och 30 års garanti beträffande trähus.

Det är uppenbarligen ett intresse av högsta vikt, att räntorna å primär- och sekundärlån i nybyggda fastigheter icke höjas i sådan grad, att en hyresökning måste vidtagas. Fördenskull anser jag mig böra under nuvarande förutsättningar i princip förorda byggnadslånebyråns förslag beträffande räntegarantin. Emellertid kan förevarande spörsmål komma i ett nytt läge med anledning av förslag, som 1945 års bankkommitté må komma att framlägga i avseende å fastighetskreditväsendets framtida organisation. Med hänsyn härtill vill jag förorda, att de av byrån föreslagna räntegarantibestämmelserna tills vidare tillämpas blott i avseende å den tertiärlångivning, som kan komma att äga rum under nästkommande budgetår. Garanterad ränta bör härvid utgöra för primärlån 3 % samt för sekundärlån den ränta, som vid låneavtalets slutande må komma att fastställas för sekundärkrediten. I avbidan på de förslag som må komma att framläggas av bankkommittén anser jag vidare, att extra lånekostnader betingade av räntebundenhet skola tills vidare under en tioårsperiod få föranleda ränteeftergift, som dock synes böra utgöra högst 0.1 % per år räknat å primär- respektive sekundärlånet. — Av praktiska skäl bör byrån härjämte avstå från att eftergiva sådana under tiden efter slutlig belåning inträffande höjningar av räntekostnader, som ej överstiga en procent av fastighetens beräknade hyresavkastning (inklusive ersättning för fredsvärme). — Vid ombyggnadsföretag bör såsom hittills räntegarantin gälla allenast sådana underliggande krediter, som upptagas eller omplaceras i anledning av sagda företag.

Såsom byggnadslånebyrån framhållit torde det böra anses självklart, att lägenheter, som tillkomma eller ombyggas med stöd av statliga lån enligt här förordade bestämmelser bli föremål för hyreskontroll under statslånets hela löptid. Jämväl ekonomiska planer för bostadsrättsföreningar, som erhålla statslån, böra kunna bli föremål för det lånebeviljande organets kontroll.

Redan i det föregående har jag förklarat mig gilla den av utredningen föreslagna bestämmelsen angående visst kommunalt ansvar för förluster uppkomna vid förvaltning av hyresfastighet, som tillhör allmännyttigt bostadsföretag. Byggnadslånebyrån har i sitt remissvar gjort vissa förtydliganden och förslag till modifikationer i utredningens ifrågavarande förslag. För egen del

företräder jag den uppfattningen, att hyressättningen skall vara sådan — eller justeras därhän — att alla normalt uppkommande utgifter och hyresförluster täckas av hyrorna. Vidare anser jag, att förluster, som uppkomma till följd av försummelser eller vårdslöshet vid fastighetsförvaltningen, t. ex. vanvård av byggnaden eller upplåtelse av lägenhet åt person, som uppenbarligen ej har råd att förhyra densamma, skola helt täckas av kommunen. Övriga onormala förluster, t. ex. sådana som föranledas av icke förutsebara, allmänna rubbningar i ortens ekonomiska förhållanden, böra däremot bäras till $\frac{1}{5}$ av kommunen och till $\frac{4}{5}$ av staten. Det synes mig erforderligt, att kommun, som är missnöjd med byggnadslånebyråns beslut i avseende å hyressättning eller förlustuppdelning, skall äga rätt att genom besvär bringa ärendet under Kungl. Maj:ts prövning.

Såsom byggnadslånebyrån framhållit bör vid den fortsatta låneverksamheten tomt- och byggnadskostnader bli föremål för prövning. Beträffande tomtkostnaderna synes härvid 1935 års nivå fortfarande böra utgöra det allmänna riktmärket; i likhet med byrån anser jag dock, att kommuner, som upplåta mark åt allmännyttiga bostadsföretag, i eget intresse böra låta markens självkostnad vara avgörande för prissättningen. Att byrån skall kunna infordra exploateringskalkyler beträffande tomtmark för vars bebyggande statslån sökes, synes mig självklart.

De av mig här förordade bestämmelserna rörande den fortsatta tertiärlåneverksamheten innebära, att finansieringen av hyreshusproduktionen kan förbilligas. I fråga om åtskilliga orter betyder detta, att hyrorna för nya bostadslägenheter kunna sättas lägre än vad nu är fallet; beträffande andra orter kommer det nuvarande tillägglånebehovet att bortfalla eller minska.

Tillägglånesystemet har alltsedan sin tillkomst betraktats såsom ett provisorium. Det föreligger enligt min uppfattning ej skäl att bevara denna subventionsform längre än nödvändigt. På av utredningen anförda grunder anser jag det emellertid icke lämpligt att föreslå ett omedelbart avskaffande av tillägglåneverksamheten, vilken alltså tills vidare synes böra fortgå såsom ett förlängt provisorium.

Det av byggnadslånebyrån framlagda subventionsförslaget synes mig vara bättre än utredningens förslag ägnat att befordra tillkomsten av sådana ekonomiska huskroppar och planlösningar, som böra eftersträvas. Emellertid anser jag det icke vara lämpligt, att subventionerna graderas efter gällande dyrortsindelning, som numera allmänt anses föråldrad. Jag föreslår i stället, att Kungl. Maj:t — därest riksdagen ej finner skäl till erinran däremot — får, efter förslag av byggnadslånebyrån, föreskriva, att tillägglån under nästa budgetår skall utgå till hyreshusproduktionen inom sådana orter, där hyresläget nu är så lågt och inkomstläget tillika sådant, att risk föreligger för att nyproduktionen av bostäder helt hämmas, om icke dylik subvention lämnas; till dessa orter höra främst kommuner inom de lägsta dyrortsgrupperna. Tillägglån som här avses torde i nära anslutning till det av byrån utformade förslaget böra beräknas med utgångspunkt från en överkostnad motsvarande högst 2 kronor per m² lägenhetsyta; orterna synas lämpligen kunna uppdelas i fyra olika grupper, vari överkostnaden fixeras till belopp motsvarande 50 öre, 1 krona, 1 krona 50 öre och 2 kronor per m² lägenhetsyta. Av sågda överkostnad bör i enlighet med nu gällande bestämmelser staten regelmässigt täcka $\frac{4}{5}$ genom beviljande av tillägglån samt kommunen återstoden; liksom nu är fallet torde dylikt lån, då särskilda skäl därtill äro, få beviljas ändå att vederbörande kommun icke lämnar något bidrag.

På sätt byggnadslånebyrån föreslagit bör vidare en möjlighet hållas öppen för byrån att, där synnerliga skäl därtill äro, bevilja tillägglån även inom andra orter än sådana, som må komma att upptagas i här förut angivna grupper.

På alla sådana orter, där tilläggs lån icke utgår, böra hyrorna för med stöd av tertiärlån tillkomna eller ombyggda lägenheter bestämmas enligt självkostnadsprincipen. Jag förutsätter givetvis, att byggnadslånebyrån liksom hittills beviljar lån endast i sådana fall, där byggnadsföretaget är ur ekonomisk synpunkt försvarligt.

De nya bestämmelser rörande tertiär- och tilläggs lån, som jag här förordat, torde böra träda i kraft den 1 juli 1946 och tillämpas beträffande alla ansökningar om statslån till flerfamiljshus, som inkomma till byggnadslånebyrån från och med sagda dag. Härutöver synes det emellertid naturligt, att alla de företagare, som vid angivna tidpunkt icke fått sina låneansökningar slutligt avgjorda, erhålla möjlighet att — därest förutsättningarna därför i övrigt äro uppfyllda — få sina ansökningar avgjorda enligt de nya bestämmelserna. Undantagsvis synas, om byggnadslånebyrån anser synnerliga skäl tala därför, även de företagare, som erhållit slutligt beslut med tillämpning av nu gällande författning, kunna få sina ärenden omprövade enligt de nya bestämmelserna, förutsatt dock att beviljade lån icke utbetalats av statskontoret.

De närmare föreskrifter som erfordras till komplettering av de lånebestämmelser jag i det föregående förordat torde — därest riksdagen ej har något att däremot erinra — få utfärdas av Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang anser jag mig vidare böra framhålla, att jag har för avsikt att inom den närmaste tiden till prövning upptaga de förslag rörande familjebidrag och odifferentierade hyresbidrag som utredningen framlagt. Det är min avsikt att senare anmäla förevarande spörsmål för Kungl. Maj:t. Redan nu anser jag mig böra omförmäla, att jag ämnar föreslå, att bidrag, som beviljas i hyresreducerande syfte, får gälla även i avseende å lägenheter, för vilka lånebeslut dessförinnan meddelats men som färdigställts först efter den 1 juli 1946.

Den nuvarande bristen på bostadslägenheter uppskattas av bostadssociala utredningen till cirka 50 000 lägenheter i tätorterna; av sagda antal beräknas ena hälften motsvara ett direkt lägenhetsunderskott i förhållande till efterfrågan, medan den andra hälften avser den lägenhetsreserv som bör förefinnas för att bostadsmarknaden skall fungera normalt. Det är givet, att en bostadsbrist av denna omfattning icke kan avvecklas under loppet av ett par år, men det är lika uppenbart, att mycket stora ansträngningar måste göras för att så snabbt som möjligt täcka det föreliggande bostadsunderskottet. Ur dessa synpunkter skulle jag närmast vara benägen tillstyrka, att, såsom byggnadslånebyrån föreslagit, bostadsproduktionen för år 1947 inriktades på ett tillskott av 50 000 lägenheter i tätorterna. Med hänsyn till det faktiska försörjningsläget anser jag det dock knappast realistiskt att för närvarande räkna med ett större lägenhetstillskott än 45 000; vid mina beräkningar av medelsbehovet för tertiärlåneverksamheten under nästa budgetår har jag därför utgått från sistnämnda lägenhetsantal. Skulle emellertid materialsituationen under loppet av budgetåret 1946/47 förbättras, anser jag en ökning i produktionsprogrammet böra övervägas.

Enligt vad byggnadslånebyrån framhållit torde man i stort sett kunna antaga, att de hyreshus, till vilkas uppförande tertiärlån beviljas under budgetåret 1946/47, bli inflyttningsfärdiga under 1947. Under antagande att lägenhetstillskottet i tätorterna sagda år skall komma att utgöra cirka 45 000 och med ledning av sina hittillsvarande erfarenheter rörande tertiärlåneverksamhetens relativa omfattning har byrån uppskattat det antal lägenheter i flerfamiljshus — avsedda att färdigställas 1947 — till vilkas uppförande tertiärlån komma att sökas under nästa budgetår, till 29 000. Det genomsnittliga belåningsvärdet för sagda lägenheter har byrån, med hänsyn till produktionens inriktning mot något större lägenheter än för närvarande, ansett sig böra be-

räkna till 20 000 kronor. Om det vidare antages, att av den med tertiärlån finansierade lägenhetsproduktionen under 1947 25 % komma att utföras respektive övertagas av allmännyttiga bostadsföretag, 20 % utföras av sådana företagare, vilka kunna erhålla tertiärlån inom 95 % av fastighetsvärdet, samt återstoden av enskilda byggmästare, synes tertiärlånets genomsnittliga storlek böra uppskattas till 25 à 26 % av lägenhets belåningsvärde. Under angivna förutsättningar skulle följaktligen behovet av tertiärlånemedel till 1947 års produktion av lägenheter i flerfamiljshus kunna uppskattas till $(29\,000 \times \frac{25,6}{100} \times 20\,000)$ 147,9 miljoner kronor.

De av mig i det föregående förordade bestämmelserna angående retroaktiv tillämpning av de föreslagna nya lånevillkoren torde föranleda en icke obetydlig ökning i behovet av tertiärlånemedel. Uppskattningar, som verkstälts inom byggnadslånebyrån, giva vid handen, att till följd av övergångsbestämmelserna ytterligare cirka 65 miljoner kronor skulle erfordras till beviljande av tertiärlån under budgetåret 1946/47; det må dock framhållas, att nyss angivna uppskattningar av byrån betecknas såsom mycket ovissa. Slutligen måste det antagas, att tertiärlån enligt de nya bestämmelserna kommer att sökas för en del planerade företag, som tidigare avsetts bli finansierade genom kommunala lån; det härav föranledda medelsbehovet torde kunna uppskattas till 5 miljoner kronor.

I enlighet med det anförda beräknar jag att till beviljande av tertiärlån på de av mig här förordade villkoren kommer att under budgetåret 1946/47 åtgå i runt tal (150 + 65 + 5) 220 miljoner kronor. Anslag för ändamålet synes framdeles böra anvisas till en nyinrättad fond under statens utlåningsfonder, förslagsvis benämnd Lånefonden för bostadsbyggande.

Det måste antagas att vid ingången av budgetåret 1946/47 ett visst antal låneansökningar äro anhängiga hos byggnadslånebyrån men ännu icke preliminärt prövade. I en del av dessa fall kommer givetvis lånsökanden att hos byrån hemställa om prövning av ansökningen i enlighet med de nya bestämmelserna, medan däremot andra lånsökande komma att vidhålla sin ursprungliga ansökan. Till denna senare grupp torde framför allt höra enskilda företagare, som planerat och måhända även igångsatt sina byggnadsföretag utifrån den förutsättningen, att tertiärlån inom 90 % av fastighetsvärdet — jämte eventuellt tilläggs lån — skulle komma att beviljas dem enligt de nu gällande bestämmelserna. Praktiska skäl och även billigheten tala för att lånsökande, vilkas ansökningar om tertiär- och/eller tilläggs lån till flerfamiljshus den 1 juli 1946 icke preliminärt avgjorts av byggnadslånebyrån, ej obetingat betages möjligheten att erhålla lån i enlighet med sina ursprungliga planer. Härför kräves emellertid att medel finnas tillgängliga. Då ett avsevärt antal låntagare, som fått tertiärlån preliminärt beviljat före den 1 juli 1946, lära komma att begära omprövning av sina låneansökningar enligt de förordade nya bestämmelserna, torde det under fonden för låneunderstöd upptagna tertiärlåneanslaget emellertid komma att tillföras medel, som genom de preliminära besluten varit reserverade för sagda låntagare. Sannolikt kommer denna ökning av det äldre tertiärlåneanslaget att avsevärt överstiga behovet av medel till täckande av nyss nämnda efterfrågan på »äldre» tertiärlån. Vid sådant förhållande saknar jag anledning att på grund av sagda behov föreslå, att ytterligare medel äskas å det å kapitalbudgeten nu upptagna tertiärlåneanslaget.

Enligt upplysningar, som byggnadslånebyrån under hand tillställt mig, torde vid tillämpning av de bestämmelser för tilläggs låneverksamheten, som jag i det föregående förordat, ett belopp av 10 miljoner kronor erfordras för ändamålet under budgetåret 1946/47. Ytterligare torde enligt byråns upp-

fattning visst ökat behov av tilläggs lån framträda vid slutlig prövning av en del äldre ärenden; byrån anser det emellertid icke vara för närvarande möjligt att säkert uppskatta storleken av sagda behov.

Beträffande reservationen av tilläggs lånemedel torde densamma enligt byggnadslånebyråns beräkningar komma att uppgå till cirka 26 miljoner kronor per den 1 juli 1946. Vid sådant förhållande saknas uppenbarligen anledning att för fullföljande av här ifrågakvarande låneverksamhet föreslå anvisande av ytterligare medel till tilläggs lån.

2. Tertiärlåneverksamheten för enfamiljshus. Av det av *statens byggnadslånebyrå* för nästa budgetår till Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet äskade investeringsanslaget av 175 miljoner kronor har ett belopp av cirka 60 miljoner kronor antagits åtgå till lån för enfamiljshus, d. v. s. byggnad med en eller två bostadslägenheter. För att belysa omfattningen av förevarande låneverksamhet har byrån i skrivelsen anfört följande tabell.

	Inkomna ansökningar		Preliminära beslut om lån	
	1943/44	1944/45	1943/44	1944/45
Antal ansökningar	2 957	4 893	2 478	4 189
» lägenheter	3 412	5 737	2 874	5 007
Tertiärlån (cirka kr.)	26 200 000	47 200 000	19 000 000	36 000 000
Därav räntefri stående del:				
antal ansökningar.....	2 410	4 266	1 993	3 359
belopp (cirka kr.).....	6 600 000	12 300 000	4 900 000	9 200 000

Bostadssociala utredningen har framlagt vissa förslag i avseende å den statliga stödverksamheten till förmån för egnahemsproduktionen. Utredningens förslag syfta dels till att ersätta nuvarande starkt differentierade bestämmelser å förevarande område med enhetliga låne- och bidragsregler, dels till att införa sådana subventioner, att en allmän kraftig höjning av utrymmes- och utrustningsstandarden för enfamiljshus kan genomföras under loppet av en 15-årsperiod.

Departementschefen har i denna del anfört följande.

Av skäl, som jag i det föregående framlagt, anser jag det icke vara för närvarande möjligt att taga ställning till de förslag bostadssociala utredningen framlagt i avseende å lån och bidrag till egnahemsproduktionens främjande. Vid sådant förhållande torde bland annat den nuvarande tertiärlåneverksamheten för enfamiljshus under nästa budgetår böra fortgå under oförändrade former. Jag tillåter mig i detta sammanhang framhålla, att den föreslagna sänkningen av räntan å tertiärlån till flerfamiljshus icke innebär, att produktionen av sådana hus därigenom försättes i ett mera förmånligt läge än egnahemsbyggandet. För det första bör sålunda erinras, att räntan å tertiärlån till enfamiljshus är 3,6 %, d. v. s. lägre än den för flerfamiljshus nu gällande tertiärlåneräntan. Vidare måste ihågkommas, att medan tilläggs lånen för flerfamiljshus på många orter bortfallit, produktionen av enfamiljshus fortfarande reguljärt subventioneras genom beviljande av ränte- och amorteringsfrihet för tertiärlånet med belopp motsvarande 10 % av anskaffningskostnaden; denna subvention är avsedd att utgå jämväl under nästa budgetår.

Behovet av tertiärlänemedel under budgetåret 1946/47 till lån för enfamiljshus har av byggnadslånebyrån i dess skrivelse den 31 augusti 1945 uppskattats till cirka 60 miljoner kronor. Enligt vad jag erfarit torde summan av de tertiärlån, som under innevarande budgetår kunna antagas bli för ändamålet beviljade av byrån, komma att överstiga sagda belopp med cirka 10 %; efterfrågan på dylika lån har våren 1946 varit mycket stor. Med hänsyn härtill vill jag ifrågasätta, om icke medelsbehovet borde uppräknas något. På grund av bland annat den hämmande inverkan på egnahemsbyggandet, som knappheten på trävaror kan få, anser jag emellertid, att ett belopp av 65 miljoner kronor bör vara tillräckligt för att tillgodose efterfrågan på tertiärlån till egnahem under nästa budgetår.

Såsom jag tidigare nämnt torde vid bifall till de av mig i det föregående framlagda förslagen rörande tertiärlån till flerfamiljshus ett betydande antal av dem som före den 1 juli 1946 erhållit preliminärt men ej slutligt beslut om tertiärlån för uppförande av sådant hus komma att få sina ärenden omprövide jämlikt de förordade nya bestämmelserna. De tertiärlån, som preliminärt beviljats ifrågavarande läntagare, komma därvid att återföras till det nuvarande tertiärlåneanslaget. Enligt byggnadslånebyråns uppfattning kommer denna ökning av berörda anslag att överstiga det medelsbehov, som uppstår, därest vissa av de den 1 juli 1946 hos byrån anhängiga, preliminärt icke avgjorda ansökningarna om tertiärlån till flerfamiljshus övergångsvis behandlas enligt de nu gällande bestämmelserna. Med hur stort belopp angivna anslagsökning kan överstiga nyssnämnda medelsbehov synes vara mycket svårt att bedöma; från byråns sida framhålles bland annat, att fortfarande vid slutlig behandling av låneärenden höjning av tertiärlånet måste ske till följd därav, att det preliminära lånebeslutet meddelats före räntesänkningen under våren 1945, d. v. s. vid en tidpunkt då avkastningsvärdena och följaktligen även de genomsnittliga lånebeloppen per lägenhet voro lägre än nu. Det synes emellertid enligt byråns uppskattningar kunna antagas, att tertiärlåneanslaget vid tillämpning av de övergångsbestämmelser rörande tertiärlåneverksamheten, som jag förordat, skall under loppet av nästa budgetår komma att ökas med ett nettobelopp av cirka 15 miljoner kronor. Då detta belopp synes böra tagas i anspråk för beviljande av tertiärlån till enfamiljshus, torde medelsanvisningen för angivna ändamål kunna begränsas till (65—15) 50 miljoner kronor.

Med hänsyn därtill att de lånebelopp, som sålunda återgå till tertiärlåneanslaget, få antagas komma att tillföras sagda anslag successivt under hela nästa budgetår, medan däremot det medelsbehov, som föranledes av byråns balans per den 1 juli 1946 av oavgjorda ärenden rörande tertiärlån till flerfamiljshus, koncentreras till en kort tid i början av budgetåret, förutsätter jag, att de medel, som för nästa budgetår må komma att anvisas å det nuvarande tertiärlåneanslaget, få tagas i anspråk för tillgodoseende av sistnämnda medelsbehov.

Å andra sidan anser jag, att även om nettotillskottet å tertiärlåneanslaget under nästa budgetår skulle komma att överstiga det här förut antagna beloppet, 15 miljoner kronor, byggnadslånebyrån likväl icke bör utan riksdagens medgivande få under nästa budgetår bevilja tertiärlån till enfamiljshus med mer än 65 miljoner kronor.

3. Bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer. Riksdagen har för innevarande budgetår anvisat *dels*, för beviljande av bostadsanskaffningslån, till Lånefonden för mindre bemedlade, barnrika familjer investeringsanslag med 70 miljoner kronor *dels* till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika

familjer förslagsanslag å 8,5 miljoner kronor. Vidare ha av de anslag, som för budgetåret 1945/46 anvisats till Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet sammanlagt 9 miljoner kronor avsetts för beviljande av tilläggsån knutna till här förevarande låneverksamhet.

I förenämnda skrivelse den 31 augusti 1945 har *statens byggnadslånebyrå* hemställt om anvisande för budgetåret 1946/47 av bland annat ett investeringsanslag av 70 miljoner kronor till nyssnämnda lånefond samt ett förslagsanslag av 10 miljoner kronor till hyresrabatter av sagda art. Ytterligare har byrån föreslagit, att av det belopp, som för nästa budgetår må komma att anvisas till tilläggsån, 11 miljoner kronor få disponeras för utgivande av sådana lån i samband med beviljande av bostadsanskaffningsån.

Byggnadslånebyrån framhöll i sagda skrivelse bland annat, att antalet inkommande ansökningar om bostadsanskaffningsån allttjämt ökades. Medan antalet dylika under budgetåret 1943/44 inkomna ansökningar uppgått till 2 373, hade sålunda motsvarande siffra för budgetåret 1944/45 stigit till 3 610. Ehuru det vore ytterst vanskligt att bedöma det erforderliga behovet av anslag till bostadsanskaffningsån för budgetåret 1946/47, syntes det likväl byrån rimligt att antaga en fortsatt ökning i efterfrågan på medel för ifrågasvarande lån; ökningen torde emellertid enligt byråns uppfattning knappast komma att bli fullt så markerad som under budgetåret 1944/45, under vilket behovet, om jämförelse gjordes med budgetåret dessförinnan, stigit från 40 till 55 miljoner kronor.

Enligt uppgifter från byggnadslånebyrån har, framhåller departementschefen, stödverksamheten till förmån för de mindre bemedlade, barnrika familjernas bostadsförsörjning under den sista tiden fortgått i samma betydande omfattning. Antalet lägenheter till vilka lån och/eller bidrag av förevarande art beviljats under första kvartalet 1946 uppgick sålunda till 776, av vilka 674 voro belägna i egnahem. Hela antalet lägenheter, som omfattades av stödverksamheten, utgjorde per den 31 mars 1946 23 569, varav 13 656 voro egnahems-lägenheter.

Departementschefen har härefter anfört följande.

Av skäl, som framgå av vad i det föregående anförts, torde stödverksamheten till förmån för de mindre bemedlade, barnrika familjernas bostadsförsörjning böra fortgå i oförändrade former under budgetåret 1946/47. Med hänsyn till verksamhetens socialt höga angelägenhetsgrad anser jag, att stödgivningen under nästa budgetår bör erhålla ungefär samma omfattning som under innevarande budgetår.

På grund härav biträder jag byggnadslånebyråns förslag, att för budgetåret 1946/47 äskas ett anslag av 70 miljoner kronor till beviljande av bostadsanskaffningsån.

Beträffande behovet av tilläggsån, som beviljas i samband med bostadsanskaffningsån, torde detsamma i enlighet med byggnadslånebyråns beräkningar kunna skattas till 11 miljoner kronor under budgetåret 1946/47. Då reservationerna å tilläggsåneanslaget per den 1 juli 1946 beräknas komma att uppgå till cirka 26 miljoner kronor, och då behovet under nästa budgetår av tilläggsån knutna till tertiärlåneverksamheten — såsom jag i det föregående framhållit — kan uppskattas till 10 miljoner kronor, erfordras uppen-

barligen ingen ytterligare medelsanvisning å ifrågavarande anslag för att tillgodose behovet av tillägglån, som beviljas för uppförande av bostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer.

Vad härefter angår anslaget till hyresrabatter till familjer, som nyss sagts, synes detsamma böra för nästa budgetår upptagas till det av byggnadslånebyrån föreslagna beloppet 10 miljoner kronor.

Jämlikt tidigare av riksdagen lämnade bemyndiganden får sistnämnda anslag under vissa förutsättningar tagas i anspråk för beviljande av familjebidrag jämväl åt sådana mindre bemedlade, barnrika familjer, som beretts bostad i med stöd av tertiärlån uppförd fastighet tillhörig kommun eller därmed i lånehänseende jämställt företag eller som förhyra bostad i fastighet, vilken förvaltas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd. Allmännyttiga bostadsföretag av den art, som av mig omförmäls i sammanhang med frågan om nya villkor för tertiärlån, böra givetvis likställas med sådana företag, som i avseende å nu gällande tertiärlånebestämmelser äro jämställda med kommun. Hinder synes ej heller böra möta, att familjebidrag utgår till familj, som beredes bostad i fastighet uppförd av sådan företagare, som enligt de för tertiärlåneverksamheten föreslagna nya bestämmelserna skall kunna erhålla tertiärlån inom 95 % av fastighetsvärdet; såsom särskild förutsättning härför synes dock få gälla, att vederbörande kommun vidtager åtgärder till förhindrande av att familjen får erlägga sådan avgift, som är förenad med anskaffande av bostadsrättslägenheten eller som må komma att uttagas utöver årsavgiften.

Därest riksdagen ej har något att däremot erinra, torde vidare bränslebidrag till familjer, som här avses, få enligt gängse grunder utgå jämväl under nästa budgetår.

4. Bidrag till inrättande av pensionärshem. Riksdagen har för innevarande budgetår anvisat 10 miljoner kronor till förevarande ändamål.

I skrivelse den 31 augusti 1945 har *statens byggnadslånebyrå* föreslagit, att för budgetåret 1946/47 måtte till bidrag till inrättande av pensionärshem anvisas ett anslag av 9 miljoner kronor; vid dessa beräkningar har byrån antagit, att vid utgången av innevarande budgetår skall komma att föreligga en balans av ärenden avseende bidrag å tillhoppa cirka 1 miljon kronor.

Departementschefen har anfört följande.

Bidragsgivningen i avseende å pensionärshem är liksom stödverksamheten till förmån för de barnrika familjernas bostadsförsörjning av socialt hög angelägenhetsgrad. Med hänsyn härtill synes det önskvärt, att pensionärshemsbyggnadet fullföljes i ungefär samma takt som under de två sista åren. Jag föreslår fördenskull, att för nästa budgetår äskas ett anslag av 9 miljoner kronor till bidrag till inrättande av pensionärshem.

Därest riksdagen bifaller de av Kungl. Maj:t i propositionen nr 220/1946 framlagda förslagen om folkpensioner, torde de nuvarande bestämmelserna om statsbidrag till inrättande av pensionärshem eventuellt få bli föremål för vissa justeringar. Till denna fråga torde jag få återkomma i annat sammanhang.

5. Bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden. Å riksstaten för innevarande budgetår ha följande belopp anvisats till här avsedda verksamhet nämligen: till bostadsförbättringsbidrag 20 miljoner kronor, till nybyggnadslån 12 miljoner kronor, till förbättringslån 8 miljoner kronor samt till lantarbetar-

bostadslån 4 miljoner kronor. Vidare har å tilläggsstat II anvisats ett belopp av 3 miljoner kronor till lantarbetarbostadslån.

Till sådana tilläggs lån, som jämte bostadslån utgå för nybyggnad av bostadsegnahem, har av det för innevarande budgetår anvisade tilläggs låneanslaget avsetts ett belopp av 2 miljoner kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1945 har *egnahemsstyrelsen* gjort framställning rörande anvisande av anslag för budgetåret 1946/47 till bostadsförbättrings verksamheten på landsbygden.

Bostadssociala utredningen har framlagt förslag till förenhetligande av de nu gällande bestämmelserna om stödverksamhet för ny- och ombyggnad av egnahem; utredningens förslag beröra dock icke den i avseende å lantarbetarbostäder bedrivna låne- och bidragsverksamheten, vilken ansetts sammanhänga så nära med jordbrukspolitikerna i allmänhet, att frågan om dess fortsatta bedrivande befunnits böra prövas av 1942 års jordbrukskommitté.

Svenska landsbygdens kvinnoförbund har i en den 12 september 1945 dagtecknad skrivelse hemställt, att anslaget till bostadsförbättringsbidrag kraftigt ökas samt att tillräcklig del därav användes för anordnande av vatten och avloppsledningar till landsbygdens bostäder.

Departementschefen har anfört följande.

I åtskilliga remissvar över bostadssociala utredningens förutnämnda betänkande har framhållits angelägenheten av att landsbygdens bostadsförsörjningsfrågor ägnas tillräcklig uppmärksamhet. Jag delar helt denna uppfattning. De av utredningen framlagda förslagen rörande stödåtgärder till främjande av bostadsbyggandet på landsbygden torde emellertid, av de skäl jag förut angivit, icke kunna omedelbart upptagas till prövning. Med hänsyn härtill synes den nuvarande låne- och bidragsverksamheten för ändamålet få fortsättningsvis bedrivas under ytterligare ett budgetår.

Egnahemsstyrelsens förslag rörande anslagen till bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden för nästa budgetår innebära, att medelsanvisningen skulle något ökas i förhållande till vad som gäller för innevarande budgetår. Även jag är av den uppfattningen, att förutsättningar böra skapas för en något vidgad stödverksamhet på området. Den rådande materialknappheten lär emellertid göra en ytterligare ökning av anslagen meningslös.

I anslutning till det anförda föreslår jag att för nästa budgetår äskas följande anslag, nämligen till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden 20 miljoner kronor, till Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden 15 miljoner kronor, till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder 6 miljoner kronor samt till Lån till bostadsförbättringsverksamhet 8 miljoner kronor.

Under antagande att riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förutnämnda förslag om höjning av maximivärdet å egnahem, synes det belopp, som under nästa budgetår erfordras för tilläggs lån knutna till egnahemslåneverksamheten, kunna skattas till 2,5 miljoner kronor. Såsom jag tidigare framhållit äro emellertid reservationerna å tilläggs låneanslaget så stora, att även nyssnämnda behov torde kunna tillgodoses utan anvisande av nya medel å anslaget.

I detta sammanhang synes riksdagens medgivande böra inhämtas till att räntefoten för förbättringslån och lantarbetarbostadslån, som beviljas under nästa budgetår, fastställes till oförändrat 3,25 %.

6. Anslagen till statens byggnadslånebyrå. För byggnadslånebyrån gäller Kungl. Maj:t:s instruktion den 4 december 1942 (nr 931) med däri den 1 oktober 1943 (nr 717) och den 30 juni 1944 (nr 406) vidtagna ändringar.

Enligt sagda instruktion består byggnadslånebyrån av en ordförande och chef samt högst sex ledamöter, samtliga för viss tid förordnade av Kungl. Maj:t. En ledamotsbefattning har under budgetåret 1945/46 hållits vakant. Arbetet inom byrån är fördelat på tre avdelningar, nämligen *sociala avdelningen* (ärenden avseende bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer och pensionärer), *tertiärlåneavdelningen* (ärenden rörande terciärlån och tilläggslån) och *kansliavdelningen* (övriga ärenden). I spetsen för varje avdelning står en av Kungl. Maj:t förordnad chef.

Vissa av de till kansliavdelningen hörande arbetsuppgifterna ha av organisatoriska skäl sammanförts till fyra olika grupper, som handläggas inom särskilda sektioner av kansliavdelningen, benämnda *arkitektavdelningen* (ärenden rörande granskning av ritningar), *tekniska avdelningen* (ärenden avseende byggnadstekniska frågor samt rörande remisser å ansökningar om byggnadstillstånd), *utredningsavdelningen* (bostadsbehovsundersökningar, statistiska utredningar i allmänhet m. m.) samt *ombudsmannaexpeditionen* (ärenden avseende säkerställande och bevakning av statens fordringsanspråk m. m.). Återstående till kansliavdelningen hörande arbetsuppgifter (framställningar till Kungl. Maj:t, remissutlåtanden i allmänhet, organisationsfrågor, personalärenden m. m.) handläggas å *den egentliga kansliavdelningen*.

Hos byggnadslånebyrån äro för närvarande anställda omkring 230 befattningshavare och särskilda sakkunniga.

Avlöningsanslaget. Å gällande riksstat är anslaget uppfört med 1 130 000 kronor.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 26 april 1946 medgivit, att den i avlöningsstaten upptagna anslagsposten till Ersättningar till kanslipersonal får överskridas med högst 280 000 kronor. Av sagda belopp avse cirka 59 000 kronor engångsutbetalning av särskilt avlöningstillägg åt befattningshavare bland kanslipersonalen; bemyndigande för byrån att utbetala dylikt tillägg har lämnats av Kungl. Maj:t den 5 april 1946.

Ytterligare har Kungl. Maj:t genom beslut den 12 i samma månad bemyndigat byggnadslånebyrån att till byråns ordförande och avdelningschefer utbetala sådant avlöningstillägg, som nyss nämnts.

Till avlöningar inom byggnadslånebyrån har således för budgetåret 1945/46 ställts till förfogande sammanlagt (1 130 000 + 280 000) 1 410 000 kronor, varav emellertid cirka 60 000 kronor avse engångstillägg å avlöningarna till vissa ledamöter och befattningshavare.

I skrivelser den 31 augusti 1945 och den 29 mars 1946 har *statens byggnadslånebyrå* hemställt om anslag till förevarande ändamål för nästa budgetår.

Departementschefen har anfört följande.

Vad först angår anslagsposten till månadsarvoden till ordförande och ledamöter synes densamma, såsom byggnadslånebyrån föreslagit, böra upptagas till 12 000 kronor, varigenom tillfälle beredes Kungl. Maj:t att återbesätta den vakanta ledamotsbefattningen.

Posten till ersättning till ordföranden för mistade avlöningsförmåner samt ersättningar till avdelningscheferna torde i enlighet med byråns förslag böra höjas. Då jag förutsätter, att provisoriskt lönetillägg från och med den 1 juli 1946 skall få utgå till byråns ordförande jämte cheferna för kansliavdelningen och tertiärlåneavdelningen och då jag vidare anser att, med hänsyn till den mycket betydande ökningen av arbetsuppgifterna inom byråns sociala avdelning, föreslå, att månadsarvodet till chefen för sagda avdelning från och med budgetårsskiftet höjes från nuvarande 900 till 1 000 kronor, anser jag, att posten bör beräknas till 60 000 kronor.

Därest de av mig i det föregående framlagda förslagen i avseende å tertiärlåneverksamheten bifallas, kommer otvivelaktigt byggnadslånebyråns arbetsbörda, åtminstone under en övergångstid, att ökas. Å andra sidan synes det ej osannolikt, att arbetsuppgifterna minska, sedan systemet fungerat en tid. Det bör i detta sammanhang framhållas, att det givetvis är ett allmänt intresse, att de initialsårigheter i avseende å arbetet, som kunna förväntas inträda för byrån efter budgetårsskiftet, icke ökas till följd av brist på personal. Med hänsyn härtill anser jag det icke vara tillrådligt att föreslå någon nedsättning av de belopp som byrån ansett erforderliga till ersättningar till kanslipersonal samt till ersättningar till experter och sakkunniga, 1 365 000 respektive 105 000 kronor. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att ytterligare belopp till nyssnämnda ändamål kunna komma att krävas. Till följd av omfattningen av sina löpande arbetsuppgifter har byrån endast i mycket begränsad omfattning kunnat avdela personal till utrednings- och forskningsuppgifter med ändamål att befordra rationalisering av bostadsproduktionen. Enligt min uppfattning bör byrån, om arbetsuppgifter av angivna art finnas böra åläggas byrån, förstärkas i den omfattning som betingas härav.

Vidkommande slutligen posten till årsarvoden till revisorer ber jag få anföra följande.

Till envar av byggnadslånebyråns två revisorer utgår sedan budgetåret 1943/44 ett årsarvode av 1 000 kronor. Dessa arvoden utbetalades första gången på hösten 1943 och avsågo därvid ersättning för revision av byråns räkenskaper och förvaltning under budgetåret 1942/43. Belastningen å byråns avlönings- och omkostnadsanslag för sagda budgetår uppgick till i runt tal 490 000 respektive 235 000 kronor. För innevarande budgetår torde motsvarande siffror komma att stiga till 1 410 000 respektive 358 000 kronor, vilket torde utvisa, att byråns verksamhet under de tre sistförflutna åren till omfattningen kraftigt ökats. Med hänsyn härtill synes det mig skäligt, att revisorernas årsarvoden nu ökas, förslagsvis från 1 000 till 1 500 kronor; ifrågavarande anslagspost bör alltså höjas till 3 000 kronor.

I enlighet med det anförda anser jag, att byggnadslånebyråns avlöningsanslag för nästa budgetår bör upptagas med (12 000 + 60 000 + 1 365 000 + 105 000 + 3 000) 1 545 000 kronor.

Omkostnadsanslaget. Å gällande riksstat är förevarande anslag uppfört med 225 000 kronor, därav 25 000 kronor avse resekostnads- och traktementsersättningar, 190 000 kronor expenser samt 10 000 kronor publikationstryck.

I sin förenämnda skrivelse den 31 augusti 1945 har *statens byggnadslånebyrå* gjort framställning om anslag för nästa budgetår även under förevarande anslagspost.

Departementschefen har anfört följande.

Vad först angår byggnadslånebyråns framställning rörande sjukvård m. m. för byråns befattningshavare anser jag, att denna angelägenhet bör kunna anstå i avbidan på lösandet av frågan om byråns framtida organisation.

Posterna till reseersättningar och publikationstryck torde med hänsyn till utgifterna för dessa ändamål under innevarande budgetår samt den ökning i byråns arbetsuppgifter, som kan förväntas inträda under nästa budgetår, knappast kunna sättas lägre än till 35 000 respektive 10 000 kronor.

Vad slutligen angår posten till expenser läser det icke kunna anses troligt, att utgifterna härför skola under nästa budgetår bli lägre än under första halvåret 1946. Vid bifall till de av mig i det föregående framlagda förslagen rörande nya villkor för tertiärlåneverksamheten måste det tvärtom antagas, att vissa extra kostnader — såsom för nya blanketter m. m. — ej kunna undvikas. Under antagande *dels* att de löpande expenserna för nästa budgetår skola stanna på samma nivå som under första halvåret 1946, *dels* att till vissa nyanskaffningar m. m. kommer att åtgå ett belopp av 15 000 kronor beräknar jag det för expenser under budgetåret 1946/47 erforderliga medelsbehovet till $(12 \times 20\,000 + 15\,000)$ 255 000 kronor.

I enlighet med det anförda föreslår jag, att byggnadslånebyråns omkostnadsanslag för nästa budgetår upptages med $(35\,000 + 10\,000 + 255\,000)$ 300 000 kronor.

Motioner.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

1) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bror Nilsson* och fru *Svenson* (I: 37) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* (II: 23), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan på vad sätt barnrika innehavare av mindre jordbruk, utan hinder av sådana ekonomiska förhållanden, som i motionerna omtalats, må kunna erhålla motsvarande förmåner vid anskaffande av bostadshus, som nu lämnas genom statliga bostadsanskaffningslån till barnrika familjer;

2) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Gustavson* och *Albert Andersson* (I: 357) och den andra inom andra kammaren av herrar *Mattsson* och *Gustafsson* i Lekåsa (II: 547), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition, i vad avser grunderna för tertiärlåneverksamheten, måtte beakta de i motionerna framförda synpunkterna vid fastställandet av grunder för utlämnandet av tertiärlån;

3) en inom första kammaren av herr *Gränebo m. fl.* väckt motion (I: 364), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, *dels* att tertiärlån må utgå till allmännyttiga bostadsföretag med högst 90 %, till bostadskooperativa företag och till enskilda byggmästare med högst 85 % av de godtagbara anskaffningskostnaderna, *dels* att räntan å tertiärlån till byggande av enfamiljshus fastställas till 3 % och *dels* att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning med förslag till nya riktlinjer för bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden;

4) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Holmbäck* och *Lindblom* (I: 365) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl* (II: 557), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att be-

låningsgränsen för enskilda företagare höjes från föreslagna 85 till 90 % av byggnadskostnaden; att belåningsgränsen för kommuner, allmännyttiga och kooperativa byggnadsföretag bestämmes till 95 % av byggnadskostnaden; att enskilda byggnadsföretagare icke åläggas en extra amortering å 1,5 % under de första tio åren av tertiärlånets löptid; att utförandet av kommunernas byggnadsverksamhet skall ske enligt entreprenadssystem; samt att belåningsgränsen för sekundärlån höjes från föreslagna 70 % till av riksdagen år 1929 i instruktion för svenska bostadskreditkassan godkända gräns på 75 %;

5) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Gustaf Elofsson* och *Ivar Persson* (I: 366) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilson* i Spånstad och *Pettersson* i Norregård (II: 558), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bostadsförbättringsbidrag må utan behovsprövning utgå till indragning av vatten och/eller avlopp med 40 %, dock högst 500 kronor av anläggningskostnaderna, och att i anledning härav anvisa 23 miljoner kronor till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden;

6) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Axel Ivar Anderson* och *Velander* (I: 367) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.* (II: 554), i vilka hemställts, att riksdagen vid utformningen av grunderna för den statliga bostadslångivningen beaktar de i motionerna utvecklade synpunkterna;

7) en inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* väckt motion (II: 40), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av nu gällande bestämmelser rörande bostadsförbättringsbidrag, att par. 5 i kungörelsen härom får följande lydelse:

Förbättringsbidraget utgår — — — annat håll.

Förbättringsbidraget — — — uppgå till högst

7 000 kronor för byggnadsföretag, som avser dels förbättringsarbete å bostadslägenhet eller uppförande av nya bostadslägenheter, dels ock anordnande av ledningar för vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt, därvid bidraget till förbättringsarbetet eller uppförandet av nya lägenheter må utgöra högst 5 000 kronor samt bidraget i övrigt högst 2 000 kronor,

5 000 kronor för byggnadsföretag, som avser enbart förbättringsarbete å bostadslägenhet eller uppförande av nya lägenheter, samt

2 000 kronor för byggnadsföretag, som avser enbart anordnande av ledningar för vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt.

Kostnaderna för — — — dessa golvytor.

Därjämte — — — äga tillämpning.

Har för — — — härtill tagas.

Avser förbättringsbidraget byggnadsföretag å skogstorp, odlingslägenhet, kronotorp, kolonat eller fjällägenhet, som upplåtits å kronopark i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län, eller å lägenhet som för renskötselns drivande innehaves av lapp, må bidraget uppgå till högst 6 000 kronor. I kostnaderna för byggnadsföretaget må därvid icke inräknas värdet av byggnadsmaterial, som kronan kost-

nadsfritt ställer till sökandes förfogande eller för vilka denne erhåller ersättning av kronan.

Är bidrag — — — vederbörande markägare;

8) en inom andra kammaren av herr *Kempe m. fl.* väckt motion (II: 158), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till bestämmelser beträffande inlösen av bostadsrättsinnehavarnas andelar i fastigheter, vilka uppförts med stöd av statliga lån, samt att Kungl. Maj:t därvid beaktar de förslag, som i motionen anförts om samhällets övertagande av fastigheterna och de organisatoriska riktlinjerna för förvaltningen av dessa fastigheter;

9) en inom andra kammaren av herrar *Skoglund* i Umeå och *Mäler* väckt motion (II: 159), vari hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring i kungörelsen nr 464/1939 om förbättringsbidrag m. m., att lån och bidragsverksamhet enligt kungörelsen, utan föregående prövning av Kungl. Maj:t, må, oavsett de bestämmelser, som i hälsovårdsavseende gälla inom en kommun, förekomma i avseende å bostadslägenhet i en- och tvåfamiljshus;

10) en inom andra kammaren av herr *Kempe m. fl.* väckt motion (II: 202), vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om sådan ändring av kungörelsen om tertiär- och tillägglånen att fastigheter, vilka uppförts eller komma att uppföras med stöd av statliga lån, erhålla en räntesänkning av minst en procent på det av staten investerade kapitalet och att amorteringstiden förlänges, samt att dessa åtgärder användas för att sänka den nuvarande hyresnivån;

11) en inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.* väckt motion (II: 555), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, *dels att* tertiärlån må utgå till allmännyttiga bostadsföretag med högst 90 %, till bostadskooperativa företag med högst 85 % och till enskilda byggmästare med högst 80 % eller, då synnerliga skäl därtill äro, med högst 85 % av de godtagbara anskaffningskostnaderna, *dels att* räntan å tertiärlån till byggande av enfamiljshus fastställas till 3 % och *dels att* i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning med förslag till nya riktlinjer för bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden;

12) en inom andra kammaren av herr *Kempe m. fl.* väckt motion (II: 556), vari hemställts,

att riksdagen i anslutning till Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte för sin del besluta, *att* även fastigheter, som uppförts med stöd av statliga tertiärlån före den 1 juli 1946, skola komma i åtnjutande av den räntesänkning till 3 % på tertiärlånen, som i propositionen föreslås framdeles komma de allmännyttiga bostadsföretagen till del, och att räntesänkningen utnyttjas för att sänka den nuvarande hyresnivån; *att* amorteringstiden för de statliga lånen förlänges utöver vad som för olika slag av byggnader föreslås i propositionen och att hyresnivån regleras i anslutning därtill; *att* kommunerna erhålla tertiärlån mot 2 % ränta, vilken lägre ränta skall användas för att sänka hyresnivån i de av kommunerna producerade bostadslägenheterna; *att* tertiärlån till en-

familjshus (egna hem) skola utgå efter samma normer som till flerfamiljshus uppförda av allmännyttiga företag d. v. s. lån till 100 % av fastighetsvärdet och till 3 % ränta och att räntan på tidigare tertiärlån för denna verksamhet sänkes i motsvarande grad; att subventionen per kvadratmeter lägenhetsyta utsträcker till att gälla samtliga dyrortsgrupper och att lägsta beloppet fastställes till 1 krona per kvadratmeter lägenhetsyta; att kommuner med minst 2 000 invånare åläggas att upprätta bostadsförsörjningsplaner; att utskottet med anledning av dessa förslag beräknar och föreslår anslagen i proportion till den ökning av utgifterna, som förslagen medföra, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utarbetande av förslag till ändrad lagstiftning att föreläggas höstriksdagen, enligt vilken kommunerna åläggas att, i händelse bostadsförsörjningen inom kommun icke är tillfredsställande, vidtagna åtgärder för dess förbättring, att upprätta kommunal bostadsförmedling och om skyldighet för fastighetsägare att upplåta hyreslediga lägenheter till bostadsökande, som den kommunala bostadsförmedlingen anvisar, samt hemställa om proposition med förslag att hos byggnadslånebyrån anställas kvalificerade konsulenter, som kunna ställas till kommunernas förfogande för att utreda bostadsbeståndet och bostadsbehovet, uppgöra bostadsförsörjningsplaner samt giva råd och anvisningar angående kommunal bostadsproduktion.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna I: 357, 364, 365 och 367 samt II: 23, 40, 158, 159, 202, 555, 556 och 558.

Utskottet.

Under de senare åren har ett klarläggande av den allmänna bostadspolitiska målsättningen och en översyn av de medel, som böra anlitas för de uppställda målens förverkligande, blivit ett alltmer framträdande önskemål. Särskilt inom riksdagen har avsaknaden av allmänna utgångspunkter för bedömande av särskilda, från olika håll framställda, i och för sig behjärtansvärda förslag till åtgärder inom detta område varit kännbar. För ett ställningstagande i denna fråga har emellertid ansetts erforderligt att avvakta bostadssociala utredningens arbetsresultat.

Den målsättning, till vilken departementschefen i förevarande proposition givit sin anslutning, innebär i första rummet avveckling av den akuta bostadsbristen samt vidare höjning av bostadsstandarden ävensom åstadkommande av ett gynnsammare förhållande mellan bostadskostnad och inkomster. I fråga om bostadsstandarden innebär programmet, att ettrumslägenheten underkännes såsom familjebostad, att produktionen inriktas på två- och tretrumslägenheter och att en utjämning åstadkommes av de standardskiljaktigheter, som existera främst mellan städernas och landsbygdens bostadsbestånd men även i avseende å lägenhetsutrustningen inom respektive samhällen.

Utskottet, som ansluter sig till huvuddragen i detta program, har i fråga om dess enskildheter bland annat uppmärksammat, att den för utrymmesstandarden angivna normen högst två boende per boningsrum i och för sig

icke säkerställer skälig lägenhetsyta. Beträffande denna norm har inom utskottet ifrågasatts, huruvida densamma bör upprätthållas för familjer med mycket stort barnantal. Det har också ifrågasatts, huruvida icke den nämnda normen även i vissa andra fall skulle innebära en alltför genomgripande omändring av bostadsvanorna. Dessa frågor ha emellertid ej omedelbar betydelse för bedömande av de konkreta förslag, till vilka riksdagen i anledning av propositionen har att taga ställning. De sammanhänga däremot med utformningen av bestämmelserna rörande de statssubventioner, beträffande vilka förslag komma att framläggas först senare, sedan bostadssociala utredningen hunnit färdigställa andra delen av sitt slutbetänkande. Utskottet har därför funnit ett mera definitivt ställningstagande till dessa särskilda frågor böra tills vidare anstå.

I fråga om utrustningsstandarden har målsättningen i propositionen i korthet formulerats så, att huvudparten av alla lägenheter bör uppfylla de anspråk, som för närvarande uppställas vid nybyggnad i städerna. Programmets genomförande i denna del är enligt utskottets mening ett angeläget önskemål. Emellertid bör framhållas, att viss utrustning, som på landsbygden ofta blir förhållandevis kostsam, såsom anordning för automatiskt tryck i vattenledning och installation av wc, icke bör utgöra oefftergivligt villkor för lån och bidrag till ny- eller ombyggnad av bostäder på landsbygden.

Utredningen har räknat med att dess bostadsprogram skall kunna förverkligas under en tidrymd av 15 år. Såsom departementschefen framhållit ter det sig knappast realistiskt att redan vid programmets uppgörande räkna med en inknappning av detta tidsschema, hur önskvärt detta än i och för sig skulle vara. Inom utskottet har uttalats en tvekan i motsatt riktning, nämligen om utvecklingen på andra områden inom samhället kan antagas medgiva programmets förverkligande inom 15 år. Någon meningsskiljaktighet föreligger emellertid icke i fråga om bostadsbyggnadsprogrammets omfattning under nästa budgetår. På längre sikt synes målsättningen i fråga om tidsschemat icke nu böra fastläsas, utan utrymme lämnas för en viss smidighet. Utskottet ansluter sig härutinnan till konjunkturinstitutets mening, att bostadsproduktionens framtida omfattning bör bli beroende av sysselsättningspolitiska överväganden, utvecklingen av våra totala produktiva resurser samt den angelägenhetsgrad, som kommer att tillmätas bostadsbehoven i förhållande till övriga behov. Såsom institutet framhållit, kan den framtida konjunkturutvecklingen bli sådan, att det kan te sig befogat att påskynda saneringsverksamheten, i vilket fall det uppställda målet skulle kunna uppnås snabbare än vad utredningen räknat med. Möjligheten av en utveckling i motsatt riktning bör vid nuvarande tidpunkt — särskilt med hänsyn till de senaste erfarenheterna i fråga om tillgång på material och arbetskraft — icke helt uteslutas.

Förbättringen i relationen mellan bostadskostnader och inkomster bör, såsom förutsättes i Kungl. Maj:ts förslag, i första rummet åstadkommas genom en fortskridande rationalisering av bostadsproduktionen och ett bevarande och förbilligande av den statliga långivningen. Därutöver räknas i propositionen med att åtgärder skola vara erforderliga för utsanering av ett stort

antal äldre smålägenheter ävensom att vissa subventioner, bland annat i form av familjebostadsbidrag, skola bliva erforderliga.

I sistnämnda hänseenden avses förslag först framdeles skola föreläggas riksdagen. Icke heller de av utredningen framlagda förslagen i avseende å den statliga stödverksamheten till förmån för egnahemsproduktionen ha ansetts kunna upptagas till prövning i detta sammanhang. Dessa förslag syfta dels till att ersätta nuvarande starkt differentierade bestämmelser å förevarande område med enhetliga låne- och bidragsregler och dels till att införa sådana subventioner, att en allmän kraftig höjning av utrymmes- och utrustningsstandarden för enfamiljshus kan genomföras under 15-årsperioden.

Uppskovet med omprövningen av de för bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden gällande bestämmelserna får icke innebära, att landsbygdens bostadsfrågor eftersätts. Utskottet förutsätter, att förslag skall kunna föreläggas nästa riksdag. I avseende å såväl detta ämne som de övriga frågor om statliga subventioner, vilkas prövning likaledes uppskjutits, vill utskottet understryka angelägenheten av en samordning av de olika stödformerna samt mellan dessa och socialpolitiken i övrigt.

Såsom departementschefen framhållit är en aktivisering av kommunernas bostadspolitik erforderlig för genomförande av det uppställda programmet. Frågan om lagstiftning om kommunernas skyldighet att vidtaga åtgärder till bostadsförsörjningens tryggnad har ansetts böra anstå till dess förslag rörande den blivande bostadspolitiska organisationen framlägges. Departementschefen har likväl framhållit, att det för rationaliseringen och förbilligandet av bostadsproduktionen är av största betydelse att kommunerna uppgöra långsiktiga bostadsförsörjningsplaner.

Utskottet vill understryka vad departementschefen i sistnämnda hänseende anført. Vad i motionen II: 556 anförts i fråga om skyldighet för kommuner att upprätta dylika planer ävensom om lagstiftning rörande bland annat skyldighet för kommuner att vidtaga andra åtgärder för förbättring av bostadsförsörjningen, har utskottet ej ansett böra i nuvarande läge påkalla åtgärd från riksdagens sida.

I motionerna I: 365 och II: 557 har framlagts förslag därom, att utförandet av kommunernas byggnadsverksamhet skall ske enligt entreprenadsystem. För kommunerna torde utlämnande av byggnadsföretag på entreprenad ofta komma att te sig lämpligast. De böra dock äga frihet att välja det system för utförande av byggnadsföretag, som för dem är förmånligast. Motionsyrkandet om åläggande för kommunerna att anlita entreprenadsystemet anser sig utskottet därför icke kunna biträda.

Vad angår den för *tertiärlåneverksamheten för hyreshus* föreslagna revisionen av belåningssystemet tillstyrker utskottet — med viss anslutning till motionen II: 202 — den av Kungl. Maj:t föreslagna räntenedsättningen till 3 %, till vilken räntesats tertiärlån böra tillhandahållas jämväl enskilda byggnadsföretagare. Yrkandet i motionen II: 556 om en tertiärlåneränta av 2 % till kommunerna har utskottet ej ansett sig böra biträda. Den sänkta ränta utskottet förordat innebär vid nuvarande allmänna ränteläge en viss

subvention, som blir mer framträdande, därest ränteläget skulle stiga. Räntegarantierna för den under tertiärlånen liggande krediten komma under samma förutsättning att föranleda subventioner i form av ränteftergifter. Den allmänna räntesättningen bindes alltså ej vid den räntesats, som här föreslås, och bör ej heller underordnas hyrespolitiska synpunkter.

Utskottet tillstyrker jämväl förslaget, att tertiärlånets övre gräns för kommuner och allmännyttiga företag — i avseende å vilka vederbörande kommun ikläder sig skyldighet att gent emot statsverket i viss utsträckning ansvara för förluster uppkomna vid fastighetsförvaltningen — bestämmas till 100 % av avkastningsvärdet. Likaså tillstyrker utskottet, att tertiärlån till kooperativt organiserade företag, som arbeta utan enskilt vinstsyfte och under betryggande kontroll utlämnas till högst 95 % av avkastningsvärdet.

I likhet med departementschefen anser utskottet, att en företagars insats uppgående såsom för närvarande kan vara fallet till blott 10 % av fastighetsvärdet i de allra flesta fall utgör en alltför ringa investering från den, som bygger i enskilt vinstsyfte, helst om lån tillhandahålles honom mot en ränta av 3 %. Utskottet tillstyrker därför, att tertiärlån till enskild företagare regelmässigt skall säkerställas av in-teckning inom högst 85 % av avkastningsvärdet. Såsom departementschefen förordat, bör dock möjlighet hållas öppen för byggnadslånebyrån att, då synnerliga skäl därtill föreligga, bevilja tertiärlån upp till 90 % av sagda värde.

Det sagda innebär, att utskottet icke kunnat ansluta sig till de avvikande förslag i fråga om belåningsgränserna, vilka framställdes i motionerna I: 364, I: 365 och II: 557, I: 367 och II: 554 samt II: 555.

Enskilda företagare föreslås skola under de tio första åren av lånets löptid utöver den vanliga amorteringen erlægga en extra avbetalning av 1,5 % per år av lånets ursprungliga belopp. I motionerna I: 365 och II: 557 har yrkats avslag på detta förslag, i motionerna I: 367 och II: 554 att den extra amorteringsskyldigheten skall gälla alla slags företagare.

Utskottet vill erinra, att motivet för det här ifrågavarande förslaget är att förhindra spekulativt missbruk av de statliga lånen. Vid godkännande av hyrorna i de nybyggda husen måste beräknas en viss genomsnittlig underhållskostnad för fastigheten under lånets löptid. Därför bör viss avsättning av hyresintäkten äga rum under de första nästan underhållsfria åren, för att möta den utgiftsökning, som kan förutses inträffa senare. Kontroll är avsedd att utövas, att de allmännyttiga och kooperativa företagen verkställa sådana avsättningar, men någon dylik kontroll synes av praktiska skäl icke kunna förekomma gentemot enskilda med den möjlighet att försälja fastigheten, som för dem står öppen. Utskottet har icke funnit tillräckligt starka skäl anförda för ett frångående av Kungl. Maj:ts förslag.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om tertiärlånens amorteringstid tillstyrker utskottet, som alltså icke funnit sig böra biträda yrkandena i motionerna II: 202 och 556 i vad de avse förlängning av nämnda tid.

I fråga om sekundärkrediten har departementschefen hänvisat till, att de enskilda kreditgivarna måhända icke skulle vara beredda att utlämna sådan

kredit mot en så låg ränta som 3 %. För allmännyttiga och kooperativa företag har med hänsyn härtill föreslagits en »fördjupning» av tertiärlånen ned till den föreslagna primärlänegränsen, 60 % av avkastningsvärdet. I motionerna I: 357 och II: 547 ha uttalats betänkligheter mot detta förslag. Motionärerna framhålla, att spørsmålet om fastighetskreditväsendets organisation ligger under omprövning av 1945 års bankkommitté, och förorda ett uppskov med den slutliga prövningen av Kungl. Maj:ts nämnda förslag.

Frågan om de framlagda förslagens betydelse för räntan å sekundärlån har behandlats även i motionerna I: 367 och II: 554, däri erinrats om frågans samband med de statliga räntegarantierna för lån, liggande under tertiärlånen. I avbidan på de förslag, som 1945 års bankkommitté må komma att framlägga, har Kungl. Maj:t föreslagit, att dessa garantier skola tills vidare, i avseende å den tertiärlänegivning, som kan komma att äga rum under nästa budgetår, utvidgas att gälla lånens hela löptid. Vidare föreslår Kungl. Maj:t, i avbidan på samma förslag, att extra lånekostnader betingade av räntebundenhet skola tills vidare under en tioårsperiod få föranleda ränteeftergift, som dock synes böra utgöra högst 0,1 % per år räknat å primär- respektive sekundärlånet.

Utskottet vill för sin del med viss anslutning till vad som anförts i nämnda motioner förorda, att med genomförande av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om fördjupning av tertiärlånen, utsträckning av räntegarantiens giltighetstid och maximering av ränteeftergift för viss extra lånekostnad får anstå för att tagas under bedömande i samband med bankkommitténs blivande förslag.

Såsom departementschefen framhållit, bör tillägglånesystemet ej bevaras såsom subventionsform längre än nödvändigt; det synes dock ej lämpligen böra helt avskaffas omedelbart. Utskottet tillstyrker medgivande att tillägglån må i den av departementschefen angivna, begränsade utsträckningen fortfarande utlämnas under nästa budgetår. Utskottet betraktar detta medgivande såsom en förlängning av ett provisorium. Huruvida det sedan kan helt upphöra, bör tagas under omprövning vid nästa riksdag.

I motionen II: 556 föreslås att subvention i form av tillägglån skall medgivas i viss utsträckt omfattning. Av vad utskottet anført framgår, att utskottet ej kan ansluta sig till detta förslag.

Bostadssociala utredningen har beträffande äldre tertiärlån framhållit, att en omprövning av amorteringsplanen kan bliva erforderlig i fråga om vissa lån, som under kriget beviljats med fördröjd amortering, och för vilka annuiteten efter 10 år sålunda skulle höjas. Frågan om beslut i detta ämne är ännu icke aktuell. Utskottet förutsätter, att byggnadslånebyrån följer utvecklingen och framlägger de förslag omständigheterna må komma att föranleda.

I övrigt innebär Kungl. Maj:ts förslag, att ändring icke göres i villkoren för äldre lån. Förutsättningen för att de nya bestämmelserna må äga tillämpning är i allmänhet, att slutligt beslut i låneärendet ej meddelats av byggnadslånebyrån före den 1 juli 1946. I undantagsfall, om särskilda skäl föreligga, kan jämkning i detta villkor medgivas, dock ej i fall, då statskon-

toret dessförinnan utbetalat beviljade lån. Utskottet, som tillstyrker vad härutinnan föreslagits, har icke funnit de längre gående förslagen om de nya bestämmelsernas giltighet för äldre lån, vilka framlagts i motionen II: 556, böra biträdas.

Vidkommande *tertiärlåneverksamheten för enfamiljshus* förutsättes densamma tills vidare böra fortgå efter oförändrade grunder. I vissa motioner ha yrkats räntenedsättning från 3,6 till 3 %, d. v. s. till den räntesats, som föreslagits för *tertiärlån* i avseende å *flerfamiljshus*.

Utskottet vill erinra om att dessa procentsatser icke äro direkt jämförliga. Produktionen av *enfamiljshus* är nämligen avsedd att alltfort reguljärt subventioneras genom beviljande av ränte- och amorteringsfrihet för så stor del av *tertiärlånet* som motsvarar 10 % av anskaffningskostnaden. Då *tertiärlånets* totala belopp i regel uppgår till 35 % av nämnda kostnad motsvarar den nuvarande räntan i regel endast 2,6 % av *tertiärlånets* hela belopp. Härtill kommer att den räntefria delen av *tertiärlånet* tillika är amorteringsfri och avsedd att avskrivas. *Tertiärlånebestämmelserna* för *enfamiljshus* innesluta därför väsentliga fördelar framför motsvarande bestämmelser för *flerfamiljshus* å orter, där tillägglån ej komma i fråga. Å andra orter kan, i fall då tillägglånen nå en viss storlek, det motsatta förhållandet inträffa, men en undersökning har givit vid handen, att *lånevillkoren* för *enfamiljshus* genomsnittligt måste anses väsentligt mer fördelaktiga än för *flerfamiljshus*.

Ehuru likställighet av *enfamiljshus* med *flerfamiljshus* i fråga om räntefoten i och för sig synes önskvärd, föreligger under sådana omständigheter en viss tvekan, om en räntenedsättning beträffande *enfamiljshusen* till 3 % kan anses fullt motiverad. Frågan har så till vida en begränsad räckvidd som hela spörsmålet om statliga stödåtgärder till förmån för *egnahemsverksamheten* inom kort kommer att upptagas till prövning i syfte bland annat att ersätta nuvarande starkt differentierade bestämmelser med enhetliga låne- och bidragsregler. Det synes utskottet motiverat, att i enlighet med vad Kungl. Maj:t har föreslagit bibehålla villkoren för *tertiärlån* till *enfamiljshus* oförändrade under den återstående uppskovstiden.

I detta sammanhang vill utskottet dock ifrågasätta, huruvida icke en viss räntenedsättning bör kunna ifrågakomma i avseende å sådana äldre *tertiärlån* till *enfamiljshus*, som löpa med högre ränta än 3,6 %. Kungl. Maj:t torde böra undersöka, huruvida förutsättningar för en dylik eftergift kunna anses föreligga och i samband med framläggande av förslag till stödåtgärder för *egnahemsverksamheten* jämväl upptaga detta spörsmål till prövning.

Av bostadssociala utredningen framlagda förslag rörande stödåtgärder till *främjande av bostadsbyggandet på landsbygden* har, såsom tidigare framhållits, icke ansetts kunna omedelbart upptagas till prövning. Den nuvarande låne- och bidragsverksamheten föreslås därför skola få fortsättningsvis bedrivas under ytterligare ett budgetår.

I motionerna I: 364 och II: 555 föreslås, att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning med förslag till nya riktlinjer för bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden.

Utskottet har i annat sammanhang uttalat, att landsbygdens bostadsförsörjningsfrågor böra ägnas tillräcklig uppmärksamhet samt förutsatt, att förslag skola föreläggas nästa riksdag. Det av olika förhållanden föranledda uppskovet med omprövningen av på detta område gällande läne- och bidragssystemet är att beklaga. Bostadssociala utredningen har uppdragit nya riktlinjer för ersättnings- och upprustningsverksamheten i avseende å landsbygdens bostäder. Utredning i ämnet bedrivs vidare av 1942 års jordbrukskommitté. Huruvida ytterligare utredningar böra igångsättas för att erhålla nya riktlinjer för denna verksamhet bör bli föremål för Kungl. Maj:ts bedömande. Någon framställning härom från riksdagens sida är utskottet ej nu berett att tillstyrka.

Vad som anförts i motionerna I: 37 och II: 23 om åtgärder för att möjliggöra för barnrika innehavare av mindre jordbruk att komma i åtnjutande av förmåner motsvarande dem, som tillkomma innehavare av egna hem för barnrika familjer, finner utskottet behjärtansvärt. Då det emellertid kan förutsättas att överväganden komma att ägnas jämväl detta spörsmål vid den fortsatta beredningen av frågorna om bostadssubvention av olika slag, har en särskild framställning om utredning i ämnet ej syns utskottet påkallad.

De i vissa andra motioner framlagda förslagen, vilka avse omedelbara ändringar i bestämmelserna om förbättringsbidrag, är utskottet ej berett att för närvarande tillstyrka med hänsyn till att en mera allmän omprövning av bidragsvillkoren är nära förestående. Detta gäller såväl yrkandet i motionerna I: 366 och II: 558 om upphävande av kravet på behovsprövning för en del av det bidrag, som enligt gällande bestämmelser kan komma i fråga för indragning av vatten och avlopp, som förslaget i motionen II: 40 om fördubbling av de olika för förbättringsbidrag bestämda maximibeloppen.

Förbättringsbidrag samt nybyggnads- och förbättringslån må, så framt Kungl. Maj:t på framställning av vederbörande hälsovårdsnämnd lämnat medgivande därtill, beviljas jämväl för bostadsbyggnadsföretag i sådant samhälle som avses i 34 § hälsovårdsstadgan, samt i sådan del av stad, där hälsovårdsföreskrifterna i 1 kap. hälsovårdsstadgan tillämpas. I motionen II: 159 anses inhämtande av särskilt medgivande av Kungl. Maj:t i dessa fall innebära en onödig omgång och en ändring av bestämmelserna föreslås i anledning härav. Enligt utskottets mening bör denna fråga bedömas i samband med den förestående översynen av gällande bestämmelser. Särskild framställning av riksdagen synes ej nu påkallad.

Framställning till Kungl. Maj:t i den i motionen II: 158 berörda frågan om *statsinlösen av bostadsrättsinnehavares andelar* i fastigheter, vilka uppförts med stöd av statliga lån, har utskottet ej ansett sig böra tillstyrka.

Vad angår *återstående*, i propositionen behandlade men av utskottet ej särskilt berörda frågor, har Kungl. Maj:ts förslag ej föranlett erinran från utskottets sida.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i anledning av motionen II: 202 och med avslag å motionen II: 556, i vad nämnda motioner avse ränta å nya tertiärlån beträffande flerfamiljshus, medgiva, att räntefoten å nämnda lån bestämmes till 3 %,

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 364, I: 365 och II: 557, I: 367 och II: 554 samt II: 555, i vad nämnda motioner avse tertiärlånens belåningsgränser, godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 10 maj 1946 förordade förslag i fråga om dylika gränser,

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 365 och II: 557 samt I: 367 och II: 554 godkänna i nämnda statsrådsprotokoll förordad särskild amorteringsskyldighet, begränsad till enskilda byggnadsföretagare,

D. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 556, i vad nämnda motion avser amorteringstiden för de för flerfamiljshus avsedda tertiärlånen, godkänna vad i samma protokoll förordats i detta hänseende,

E. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 202 och II: 556, i vad nämnda motioner avse villkoren för äldre, för flerfamiljshus avsedda tertiärlån, godkänna vad i nämnda statsrådsprotokoll anförts i frågor, som sammanhånga med tidpunkten för de nya lånevillkorens ikraftträdande,

F. beträffande frågor, vilka ej behandlats under A—E, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 357 och II: 547 samt I: 367 och II: 554 godkänna av utskottet förordade ändrade grunder för tertiärlåneverksamheten i avseende å flerfamiljshus,

G. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 556, i vad nämnda motion avser utsträckning av subventionen per kvadratmeter lägenhetsyta, godkänna i förenämnda statsrådsprotokoll förordade ändrade grunder för tillägglåneverksamheten i avseende å flerfamiljshus,

H. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 364 samt II: 202, 555 och 556, i vad nämnda motioner avse ändrade grunder för tertiärlån till enfamiljshus, godkänna vad i nämnda hänseende förordats i förutnämnda statsrådsprotokoll,

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 366 och II: 558, i vad nämnda motioner ej avse anslagsfrågan, samt motionen II: 40 godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts i fråga om bostadsförbättringsverksamheten på landsbygden under nästa budgetår.

J. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

1) medgiva, att räntefoten för förbättringslån och lantarbetarbostadslån, vilka komma att beviljas under budgetåret 1946/47, bestämmas till 3,25 %,

2) för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

a) till *Statens byggnadslånebyrå: Avlöningar* 1 545 000 kronor,

b) till *Statens byggnadslånebyrå: Omkostnader* 300 000 kronor,

c) till *Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer* 10 000 000 kronor,

K. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 366 och II: 558 i vad nämnda motioner avse anslagsfrågan till *Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden* för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor,

L. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1946/47 anvisa

1) under femte huvudtiteln till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* ett reservationsanslag av 9 000 000 kronor,

2) under statens utlåningsfonder

a) till *Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer* ett investeringsanslag av 70 000 000 kronor,

b) till *Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden* ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor,

c) till *Lånefonden för bostadsbyggande* ett investeringsanslag av 220 000 000 kronor,

3) under fonden för låneunderstöd

a) till *Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor,

b) till *Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder* ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor,

c) till *Lån till bostadsförbättringsverksamhet* ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor,

II. att i motionerna I: 364 och II: 555 framlagt förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda,

III. att i motionerna I: 365 och II: 557 framlagt förslag i fråga om utförande av kommunernas byggnadsverksamhet ej må av riksdagen bifallas,

IV. att i motionerna I: 365 och II: 557 framlagt förslag beträffande belåningsgränsen för sekundärlån ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda,

V. att motionerna I: 37 och II: 23 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda,

VI. att motionen II: 158 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda,

VII. att motionen II: 159 ej må av riksdagen bifallas,

VIII. att motionen II: 556, i de delar nämnda motion icke behandlats under I. A, D, E, G och H, ej må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 21 juni 1946.

På statsutskottet vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Lindström, Gränebo, Larsson, Bäckström, Karl Andersson, Heiding, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Gällström, Berling* och fröken *Andersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Ward, Ohlin, Falla, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Pettersson* i Dahl, *Petterson* i Degerfors, *Thapper, Onsjö* och *Birke*.

Reservationer:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Bäckström, Heiding, Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Ohlin, Falla, Pettersson* i Dahl, *Onsjö* och *Birke*, vilka ansett,

dels att de tre på varandra följande stycken å s. 29 i utskottets *yttrande*, vilka börja med orden »Utskottet tillstyrker» och sluta med orden »samt II: 555» bort ersättas med ett uttalande av följande lydelse:

»Vidkommande länegränserna anser utskottet, att Kungl. Maj:ts förslag sätter den övre gränsen för tertiärlån till kommuner och allmännyttiga företag för högt. Det synes alltfört böra krävas en viss insats av eget kapital såsom ett återhållande moment. Särskilt i vissa konjunkturlägen torde eljest en alltför vidlyftig byggnadsverksamhet kunna befaras. Vid ställningstagandet till frågan om belåningsgränsen beträffande nämnda slag av företag, i motionerna I: 364 och II: 555 föreslagen till 90 % samt i motionerna I: 365 och II: 557 till 95 % av avkastningsvärdet, har utskottet ansett sig böra förorda sistnämnda förslag, vilket överensstämmer med vad som för närvarande gäller.

Såsom framhållits i motionerna I: 365 och II: 557 samt I: 367 och II: 554 är en större likställighet önskvärd av de olika kategorierna företagare inom bostadsproduktionen. Därest de enskilda företagen sätts i ett mer oförmånligt läge än andra är att befara, att produktion av lägenheter i dylik regi

hämmas. Ju lägre räntan på de statliga lånen sättes, desto mer angeläget är att belåningsgränserna bli likartade. I likhet med vad som yrkats i de fyra sistnämnda motionerna anser sig utskottet med hänsyn härtill icke böra förordna nedsättning av belåningsgränsen till enskilda företagare under nuvarande 90 %. Då de kooperativa företagen bära i detta hänseende vara likställda med de enskilda — yrkande av denna innebörd har framställts i motionen I: 364 — bör även för dem gälla en högsta belåningsgräns av 90 %»;

dels ock att momentet I. B. i utskottets *hemställan* i anslutning härtill bort hava följande lydelse:

»B. I anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 364, I: 365 och II: 557, I: 367 och II: 554 samt II: 555, i vad nämnda motioner avse tertiärlånens belåningsgränser, godkänna av utskottet förordad förslag i fråga om dylika gränser»;

2) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Bäckström, Mannerskantz, fröken Andersson*, herrar *Ohlin, Falla* och *Birke*, vilka ansett,

dels att det stycke å s. 29 i utskottets *yttrande*, vilket börjar med orden »Utskottet vill» och slutar med orden »Kungl. Maj:ts förslag» bort hava följande lydelse:

»I propositionen angives att man beräknar, att minst 55 % av bostadsbyggandet kommer att bedrivas av enskilda företagare. Detta procenttal förefaller lågt mot bakgrund av det förhållandet, att bostadsbyggandet i enskild regi de senaste åren svarat för 75 % och däröver av den totala bostadsproduktionen. Då enligt utskottets mening en gentemot enskilda företagare ogynnsammare amorteringsbestämmelse än den som tillämpas mot de båda övriga kategorierna utgör ett icke motiverat handikap för de enskildas byggande och kan få ogynnsamma verkningar för bostadsproduktionen, föreslår utskottet, att samtliga kategorier låntagare åläggas att under de första 10 åren erlægga en extra amortering av 1½ % per år av lånets ursprungliga belopp. Det måste anses fördelaktigt även ur de kommunala och kooperativa företagens synpunkt, att sådan amortering under de mera underhållsfria åren verkställs ur de avsättningar de i sina bokslut göra. För statens vidkommande innebär detta även möjlighet att genom dessa amorteringar erhålla medel för ny utlåning. Utskottet förordar därför bifall till yrkandet i motionerna I: 367 och II: 554»;

dels ock att momentet I. C. i utskottets *hemställan* i anslutning härtill bort hava följande lydelse:

»C. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 367 och II: 554 samt med avslag å motionerna I: 365 och II: 557 godkänna av utskottet förordad särskild amorteringsskyldighet, avseende samtliga byggnadsföretagare».